Syn for Sogn 2008

Lokalhistorier fra Silkeborgegnen

Silkeborg Lokalhistoriske Arkiv
Silkeborg Biblioteks Forlag

Forord

Der er grøde i det lokalhistoriske arbejde og der er stor interesse for lokalhistorien i disse år. Det mærkes ved de mange lokalhistoriske arrangementer og når vi gennem årene har udgivet Syn for Sogn. Det lokalhistoriske arbejde i den tidligere Silkeborg Kommune foregår i et tæt samarbejde mellem lokalhistorisk arkiv og de lokalhistoriske foreninger og enkeltpersoner, som repræsenterer de gamle sogne, som jo udgjorde sognekommunerne før kommunesammenlægningen i 1970. Det er er et meget vigtigt arbejde, der foregår her – det er nu vi skal indsamle og dokumentere fortiden – for fremtiden. Meget forsvinder i disse år, hvor der sker så store forandringer.

Lad dette samtidig være en opfordring til at du også medvirker – meld dig ind i en af de lokalhistoriske foreninger, og/eller skriv en artikel til Syn for Sogn om din forening, din gård, dit hus, din familie, din skole, din barndom, dit arbejde eller din arbejdsplads – det er alt sammen lokalhistorie.

God fornøjelse!

Indhold

Thøger Thøgersen - Opfinderen af autoværnet **7**
Vagn Lihn Kristensen

Gartnernes Salgsforening i Silkeborg - 1946-1960-1987 **9**
Kurt N. Christensen

En syndikalist i Sejs **17**
Bente Rytter

Sinding! Byen hvor kvinderne kom tilbage. **23**
Af Aage Arnoldsen, Ulfborg

Mit arbejde med Sydslesvigske børns ferierejser til Silkeborg. **32**
af Jytte Hahn

"Helledammen" - Lystanlægget i Kragelund **34**
Af Margit Jensen

Kun navnene er tilbage **42**
Af Niels Åge Klausen

Den sidste bonde på Gunilshøj i Virklund **45**
Af Preben Strange

Chr. Fiirgård og Laven Hovgård **51**
Af Erna Kaihøj

Syn for Sogn 2008
Lokalhistorier fra Silkeborgegnen
© 2008 Silkeborg Biblioteks Forlag
og forfatterne

Redaktion:
Hanne Arent
Kurt N. Christensen
Bente Rytter
Peter Mouritzen
Teddy Greibe
Lis Thavlov

Lay-out, dtp og omslag:
Teddy Greibe

ISBN 978-87-88600-42-1
ISSN 1603-8754

Trykt hos Silkeborg Kommunes
Indkøbskontor

Silkeborg Lokalhistoriske Arkiv
Hostrupsgade 41A
8600 Silkeborg
http://www.silkeborgarkiv.dk/
http://www.wikisilkeborg.dk/
tlf. 87 22 19 24
E-mail: lokarkiv@silkeborg.bib.dk

På omslaget :
Et mindesmærke for syndikalisten Christian Christensen
udført og rejst af Asger Jorn.
Foto: Bente Rytter

Thøger Thøgersen - Opfinderen af autoværnet

Af Vagn Lihn Kristensen

Autoværnet er en opfindelse, der har gået sin sejrgang verden over. Som den praktiske og gode opfindelse den er, har autoværnet været med til at skabe lidt mere sikkerhed på vore landeveje. Men hvor og hvordan startede eventyret? Det var såmænd i Øster Bording by i Balle sogn.

Opfinderen var murer Thøger Thøgersen, der er født 1896 i Christianshøj, Kragelund sogn. Han blev gift i Kragelund Kirke med Nikoline Julie Hald, født 1891.
De købte i 1925 et areal af gårdmand Anker Lemming fra Mosegaard i Øster Bording by. Her opførte Thøger Thøgersen i 1928 et hus, Øster Bordingvej 27. Inden da havde de i en kort periode boet til leje hos Alma og tromlefører Thorvald Jensen også i Øster Bording by. Øster Bording by var dengang blot nogle få huse og en smedje, der var opført i 1921 som byens første bygning. Siden kom stationen til da banen blev ført igennem Øster Bording by og indviet 1. april 1924.

Thøger Thøgersen var uddannet murer og byggede seks huse i Øster Bording, som han selv tegnede. I huset hvor familien selv boede, byggede han også et udhus, hvor han havde høns, duer, og en gris, der gerne blev slagtet til Jul. Han var en stille rolig mand, lille og mager af bygning, men meget intelligent og med et væld af ideer. Julia og Thøger Thøgersen havde ikke selv børn, og da de i 1921 så en annonce fra en jordemoder i Ry Stationsby, som annoncerede efter forældre til en lille nyfødt pige rejste de til Ry. I løbet af nogle dage var adoptionspapirerne i orden, og de kunne rejse hjem med deres lille pige, der fik navnet Ena. Ena er født 9. oktober 1921 i Ry Stationsby, Dover sogn. Hun er datter af den fraskilte Christine Hansen født Christensen fra Holstebro. Ena blev døbt 11. marts 1923 i Kragelund Kirke.

Ena fortæller, at det var små forhold, hun voksede op under. Om vinteren når hendes far ikke havde arbejde fik de skrevet i Brugsen i Øster Bording. Når det blev forår og han igen fik arbejde og sin ugeløn blev Brugsregningen betalt.
Julia gik ud som kogekone og syede selv alt deres tøj. Thøger skrev dagbog og på sine ældre dage små noveller og romaner, som blev bragt i den lokale avis i Hjørring, hvor de da boede

Thøger Thøgersen var altid med på det sidste. Han var den første i Øster Bording, som havde en radio. Den anskaffede han sig i 1926. Ena fortæller hvordan hun husker man sad omkring køkkenbordet med hver sin ørehøjtaler. Han var lidt af en opfinder, således satte han en motor på sin cykel - Øster Bordings første knallert. Når han kørte igennem byen på sin cykel/knallert, og røgen stod bag efter ham havde man for vane at råbe efter ham, "Thøger Thøger de røger fra di røv". Han havde først en motorcykel inden han fik en HGF Ford personbil.
Tøger Tøgersen var som nævnt lidt af en opfinder. I sin baghave i Øster Bording gik han og eksperimenterede med nogle opstillede brædder og en trillebør og regnede ud, hvor stor skade, der ville opstå, når trillebøren kørte ind i brædderne, derved fik han ideen til autoværnet. Han fortalte om sin idé til muremester Svend Aage Rasmussen i Silkeborg, hvor han arbejdede.

Murermester Rasmussen kunne se mulighederne i ideen og foreslog, at de skulle gå sammen om projektet.

Thøger Thøgersen var slet ikke indstillet på at optage et banklån for at kunne starte en produktion. Så i fuld forståelse overlod Thøger Thøgersen opfindelsen til Svend Aage Rasmussen, som arbejdede videre med ideen og fremkom med prototypen til det, der blev til Dansk Autoværn.

Thøger Thøgersen var med til at videreudvikle produktet og få de sidste brikker til at falde på plads. En dag stod de på en byggeplads, hvor en lastbil ikke kunne komme tæt nok på den platform, hvor den skulle aflæsse cement. Mens lastbilen endnu var en smule i fart, skubbede Svend Aage Rasmussen ganske let til forhjulet med det ene ben, og øjeblikkelig ændrede lastbilen retning. Historien viser hvordan autoværnet virker. Når bilen kommer for langt ud i rabatten retter værnet dens retning så den ikke ender i grøften.

Det første sted, hvor Autoværnet blev anvendt, var Bogø dæmningen anlagt i 1943 og Mønbroen bygget 1939-1943. Thøger Thøgersen stod her for opsætningen og var Svend Aage Rasmussens højre hånd. "Min far blev godt betalt for jobbet" fortæller plejedatteren Ena.

Thøger Thøgersen rejste rundt i Norden for at lede arbejdet med opsætning af autoværnet. Således var han i Norge som var det første sted uden for landets grænser, hvor der blev opsat autoværn. Senere tog han til Sverige og Tyskland for at oplære lokale folk til arbejdet.

I vinteren 1940 solgte familien Thøgersen huset i Øster Bording by og flyttede til Silkeborg, hvor de boede på Åhavevej. Thøger forsatte hos Svend Aage Rasmusse,n medens Julia havde et lille brødudsalg lige over for Junkers Gymnastikinstitut. Ena boede i en lille lejlighed oven på forretningen og hjalp til i brødudsalget. Ægteparret Thøgersen flyttede senere med Ena og hendes mand til Hjørring. I 1978 bragteVendelbo Posten en større artikel om Thøger Thøgersen og hans betydning for udviklingen af Dansk Autoværn. Thøger Thøgersen døde i Hjørring den 11. november 1982. Historien er fortalt af: Ena Sørensen, Hjørring - 2006.

Murermester Svend Aage Rasmussen blev født 1896 i Nygade 23 Silkeborg. Hans forældre var cementstøber Rasmus Sørensen og Johanne Jacobine. Svend Aage Rasmussen levede hele sit liv i Silkeborg, hvor han også blev gift. Ægteskabet var barnløst. Svend Aage Rasmussen døde 13. november 1962. Hans virksomhed Dansk Autoværn eksisterer stadig i Silkeborg.

Østerbordingvej 27

Gartnernes Salgsforening i Silkeborg - 1946-1960-1987

Af Kurt N. Christensen

Det første forsøg på at oprette en auktionshal, hvor gartnerifrembragte produkter kunne omsættes i Silkeborg, fandt sted i 1936, men på det tidspunkt var der ikke opbakning nok til at planerne kunne realiseres. Men det var der i januar i 1946, da bestyrelserne for Himmelbjergegnens Husmandskreds og Hids Herreds Husmandskreds kaldte sammen til et møde, hvor især gartnere fra Silkeborg og omegn blev indbudt sammen med andre interesserede. Et arbejdsudvalg fortsatte med planerne, og den 5. marts 1946 blev der afholdt en stiftende generalforsamling på Forsamlingsbygningen i Vestergade i Silkeborg, hvor ikke mindre end 75 interesserede mødte frem. Foreningen blev dannet, og navnet blev Gartnernes Salgsforening i Silkeborg. På samme møde fik arbejdsudvalget bemyndigelse til at undersøge forskellige muligheder for lokaler, og mange gav udtryk for, at alene det store fremmøde viste, at det var på tide foreningen kom i gang, og hvis ellers man kunne tage en hurtig beslutning og finde nogle egnede lokaler, kunne man endda nå at få gavn af handelen til Mors Dag allerede i maj måned.

Lokaler var der nok af

Ved samme møde aflagde udvalgets formand C.P. Nielsen, Laven, en beretning, hvoraf det fremgik, at der var flere gode muligheder for egnede lokaler. Bl.a. tilbød bestyrelsen for Forsamlingsbygningen i Vestergade i Silkeborg at opføre en ny auktionshal, hvis størrelse og indretning foreningen selv kunde bestemme. Hallen kunne opføres på markedspladsen i gården, og når den var opført kunne den lejes på kontrakt over fem eller ti år, mod at den blev forrentet med omkring 10 procent af byggeomkostningerne.
Der var også mulighed for at leje en svalehal med tilhørende kontorer på Koopmanns Svineslagteri. Dette tilbud havde den fordel, at lokalet kunne bruges som det var, og at lejen var overkommelig, med blot 200 kroner om måneden.
Silkeborg Andels Svineslagteri, der var beliggende på det nuværende Søtorvet, stod overfor en udvidelse af slagteriet, og når byggeriet var færdigt, kunne der stilles lokale til rådighed, men der kunne godt gå to-tre år, før der blev plads til en salgsforening.
Et fjerde tilbud kom fra Gudenås Fabriker i Toldbodgade, der gerne ville afstå hele ejendommen for 225.000 kroner, men dertil skulle der beregnes en større sum for ombygning.

Forsamlingsbygningen
Ud af de mange muligheder valgte Gartnernes Salgsforening at leje sig ind i et bestående lokale i Forsamlingsbygningens gård i Vestergade. Alle kunne se, det var en dårlig løsning på længere sigt, men da foreningen var uden kapital, og alligevel stod med stærke ønsker om at komme i gang, tog man i første omgang til takke med det lille lokale. Den første auktion fandt sted under yderst primitive forhold den 1. september 1946. Det viste

sig straks, at der var brug for salgsforeningen, og at den et var godt initiativ for handel og erhverv omkring gartneriprodukter, idet omsætningen allerede det første halve år nåede op på 265.000 kroner. Og da de første auktioner fik et godt forløb, fik det hurtigt arbejdende udvalg bemyndigelse til at arbejde videre med planer for en bedre løsning.

Foruden de nævnte tilbud aflagde arbejdsudvalget besøg i tilsvarende auktionshaller i Thisted, Horsens og Århus, samt indhentede oplysninger fra Næstved for at orientere sig så godt som muligt med hensyn til indretning o.s.v. P.C. Nielsen, Laven, fremlagde arbejdsudvalgets forskellige muligheder og fik god respons, og der var kun begejstring at spore fra medlemmerne, men også kraftige opfordringer om hurtigt at komme videre. Det er her værd at bemærke, at der var stor enighed blandt foreningens medlemmer om, at det var en umulig tanke at starte noget som helst op i Alderslyst. Auktionshallen skulle være beliggende inde i Silkeborg, for Alderslyst var alt for langt borte fra byen. Alligevel blev der også fremlagt et spændende og attraktivt forslag om at udnytte tegningerne til et projekt fra arkitekt Alfred J. Mortensens tegnestue i Søndergade 19 i Silkeborg. Dette projekt gik ud på at bygge en komplet auktionshal, specielt beregnet til formålet, og da det blev forevist, skiftede stemningen meget hurtigt til fordel for netop at bygge i Alderslyst. Medlemmerne måtte, trods deres første modstand, indrømme, at hvis det fremsatte forslag kunne gennemføres, var det alligevel bedst at henlægge aktiviteterne til Alderslyst.

Efter medlemmernes ændrede holdning besluttede bestyrelsen at købe en byggegrund ved foden af Færgebakkens grusgrav, nærmere betegnet i et tilbagetrukket miljø mellem Ansvej og Borgergade. Arealet og de øvrige parceller i området fik senere adressebetegnelsen "Ved Skrænten" i Silkeborg kommunes gadefortegnelse. Da det nyerhvervede areal var på 1876 m^2., mente man, der var god plads til det specielt udformede byggeri,

foruden plads til udvidelser i fremtiden.

Det første emballagerum

Skønt der generelt var meget stor mangel på byggematerialer, lykkedes det arkitekten at skaffe materialer nok til, at der kunne bygges et emballagerum, som første etape af foreningens påtænkte auktionshal. At dette byggeri overhovedet kunne startes, skyldes udelukkende arkitektens evne til at føre sagen igennem hos de bevilgende myndigheder, og det fik han ved flere lejligheder megen ros for. Da man skulle påbegynde byggeriet, mente arkitekten, at det var bedst at starte i det små, i stedet for at spilde tiden på at ansøge og vente på tilladelser og materialer til en stor og færdig auktionshal, for jo større et byggeri var, des vanskeligere kunne det være at opnå tilladelser til indkøb af byggematerialer, for det var præcis sådan tiden tegnede sig i flere år efter krigen. Så i første omgang blev der opført et emballagerum, hvori der blev installeret et varmeanlæg, som var påkrævet, da der både blev opbevaret frugter og kartofler dette sted.

Så snart emballagerummet var færdig, blev salgsauktionerne henlagt til denne bygning, og selv om forholdene langt fra var optimale, måtte man klare sig med denne løsning, der trods åbenbare mangler, var en stor forbedring af forholdene til forskel fra det trange lokale i Forsamlingsbygningen i Vestergade. Og hvor småt det end var begyndt, lykkedes det Gartnernes Salgsforening allerede året efter den hektiske start, at få foden under eget bord Ved Skrænten i Alderslyst. Og det var alle meget tilfredse med.

Den første auktion i emballagerummet fandt sted den 6. september 1946. Tidligt på dagen, endnu før nattens mørke var overvundet, ankom de første vogne belæsset med flotte blomster og friske grøntsager, som var fint sorteret efter størrelse og kvalitet. Inden grøntsagerne kom under hammeren bød formanden frugtavler P.C. Nielsen, Laven, velkommen og erklærede salgsforeningen i eget hus for åbnet. Foreningen bød derefter på en forfriskning og en cigar, mens Åbentoft Jensen fra blomsterforretningen "La Reine" i Søndergade på købernes vegne takkede salgsforeningens stiftere for initiativet. Salget startede festligt med omsætning af blomster, og der blev opnået gode priser, dog delvis på grund af forholdsvis små tilførsler.

Medlemstallet af salgsforeningen steg i løbet af de første 18 måneder fra 30 til 214 leverandører, fortrinsvis gartnere og frugtavlere. Formændene for de to husmandskredse gjorde ved flere lejligheder opmærksom på de muligheder, der lå i at avle helt nye afgrøder, og der blev arrangeret møder, hvor konsulenter orienterede om, hvilke afgrøder avlerne burde frembringe og hvorfor, og hvilke hensyn der burde tages ved anlæg af nye kulturer. Men da man stadig kun rådede over et enkelt lokale, var en udvidelse piskende nødvendig, for ofte stod varerne ude på en aflæsningsrampe og nåede slet ikke så langt, som til at blive præsenteret for opkøberne inde i hallen. Men heldigvis var der plads nok til udvidelser. Så Gartnernes Salgsforening ansøgte i september 1946 om byggetilladelse til at opføre endnu et emballagerum på 174 m^2. på matr. 1265 Silkeborg Markjorder, så da salgsforeningens første bygning, emballagerummet, blev taget i brug, stod håndværkerne klar til at gå videre med opførelsen af selve auktionshallen.

Auktionshal med to beboelser

Mens auktionerne midlertidigt blev afviklet i emballagerummet, gik foreningen videre med hele den projekterede salgsauktion, men da der stadig var stor mangel på byggematerialer, søgte man tilladelse til at opføre endnu en lager- og emballagebygning på 248 m^2 med to beboelser ovenpå. Denne bygning var beliggende syd for det emballagerum, der midlertidig var taget i brug til auktionshal. På 1. sal blev der indrettet to funktionærboliger beregnet til henholdsvis pladsformanden og en kommissionær, som begge flyttede ind, så snart varmeanlægget var installeret. De samlede byggeomkostninger til denne bygning blev anslået til 65.000 kroner.

Der blev ikke ansøgt om statslån til byggeriet, for arkitekten bemærkede specielt, at den projekterede bygning skulle anvendes som lager til eksportvarer samt to lejligheder, og at bygningen var en absolut nødvendighed, for at bygherren kunne eksportere varer, for i den nuværende auktionshal var der kun dårligt plads til den daglige forretning. Det blev ikke anført i byggesagen, men den eksisterende emballagebygning blev senere ændret til en del af selve auktionshallen. Foreningen var opsat på at gennemføre den nye byggesag så hurtigt som muligt, og bad i den anledning om en hurtig sagsbehandling. Oplysningerne herom blev afgivet på tro og love som absolut nødvendige. Arkitekt Mortensen blev af samme grund igen rost for at løse opgaverne for foreningen, og ikke mindst på grund af sin evne til at skaffe byggetilladelser.

Desuden var det stadig uhyre svært at bygge på grund af meget skrappe regler for tilladelser til indkøb af byggematerialer, så optimismen gnistrede, da Boligministeriets materialekontor sidst i april 1949 gav tilladelsen til byggeriet. Der fulgte en specificeret materialeliste med,

hvori det blev bemærket, at der ikke var taget stilling til, om varmesystemet skulle være selvstændigt, eller om det skulle tilkobles det eksisterende varmeanlæg i den foreløbige auktionshal, nord for det omtalte byggeri.

En leverandør fortæller

Anders Conradi Nielsen overtog sin ejendom i Hvinningdal i 1946. Den har i dag adressen Buskelundhøjen 231. Overtagelsen skete samme år, som Gartnernes Salgsforening startede, og Anders Conradi Nielsen besluttede straks at dyrke tidlig modne spisekartofler, som han begyndte at afsætte på Gartnernes Salgsforening i efteråret 1947. Salgsforeningen var på det tidspunkt blot en enkelt bygning, men i løbet af et par år blev salgsauktionen udbygget efter planen, og da afsætningen var god, forpagtede han yderligere fem tønder land, som han brugte til kartoffelavl.

Da han begyndte at avle kartofler, købte han 50 specielle trækasser, som blev brugt til forspiring af kartoflerne, men da der senere opstod et stort behov for læggekartofler, opkøbte han træ som blev opskåret og lavet til spirekasser. Efterhånden som arealerne blev udvidet, måtte der 1400 kasser til for at dække behovet.

Det var som omtalt tidligt modne kartofler, Anders Conradi Nielsen satsede på. Så det gjaldt selvfølgelig om at få dem i jorden så tidligt som muligt om foråret. Der var dog et år, det gik galt, for efter at han havde lagt kartoflerne i marts måned, indtraf en lang og forholdsvis kold periode med frost. Når den slags sker, bliver en kartoffelavler selvfølgelig nervøs, for meget står jo på spil. Han skyndte sig derfor at sætte andre kartofler til spiring. Det gik dog ikke så galt, selv om nogle planter gik til, for i april så det bedre ud, da mange af de først lagte kartofler havde klaret frostangrebet. Kartoffelavlen gav beskæftigelse til fire kvinder, og efter skoletid kom nogle skolebørn og hjalp til med at samle kartofler sammen. Det er ikke noget børn gør nu om dage. Ikke engang i kartoffelferien, (som i dag hedder efterårsferien).

Da Anders Conradi Nielsen fik traktor, kørte han selv ned til Gartnernes Salgsforening med kartoflerne. Tidligere fik han mælkekusken til at klare transporten. En sådan tur gjorde mælkekusken for tre kroner. Senere fik Anders Conradi Nielsen en ung mand til at ordne transporten. Han aftalte med denne medhjælper, at hvis prisen ikke kom over tre kroner pr tønde, skulle kartoflerne trækkes hjem, for så kunne det ikke betale sig at sælge dem. Men nogle gange stod opkøbere på lur i håb om at gøre en god handel ved at købe disse kartofler, for selv to øre pr tønde betød jo noget for både avler og købere. Men kartoflerne blev kun solgt, hvis en køber betalte mere, end da kartoflerne blev trukket tilbage på auktionen. De kartofler, der ikke blev afsat på auktionen eller solgt på anden vis, blev brugt til dyrefoder.

Auktionshallen

Byggetilladelsen til det tredje byggeafsnit, selve den store auktionshal gik fint igennem, og da der var ansøgt om byggematerialer, startede håndværkerne med den endelige udvidelse til fuld skala, til en samlet anlægssum af 85.630 kroner, og der var igen stor tilfredshed med de opnåede resultater.

At auktionerne forløb til alles tilfredshed i de nye omgivelser skyldtes ikke mindst, at der blev indkøbt et specielt auktionsur,

kaldet det "Det hollandske Ur". Det blev brugt til fastsættelse af priser, når der blev handlet ved auktionerne. Uret blev købt brugt i Randers, og det kostede 5000 kroner, hvilket var meget billigt, for et nyt kostede 12.000 kroner. Uret kom første gang i brug den 8. september 1947. Køberne sad placeret ved små pulte, hvor der ved hver pult var en trykkontakt med et nummer, og så snart en køber mente prisen var helt rigtig, trykkede han på knappen, og sikrede sig dermed den udbudte vare. Men uret fungerede ikke helt perfekt i starten, og måtte derfor repareres. Det hjalp gevaldigt, for efter den tid faldt der ro over de handlende, og der hørtes ikke længere generende tilråb. Der var plads til 66 opkøbere ved systemets pulte, og det var mere end rigeligt dette sted.

Omsætningen

I 1949 blev der trykket så ofte på knapperne, at omsætningen kom op på 750.000 kroner. Og det var anselige mængder af frugt, grøntsager og blomster, der daglig kom igennem auktionslokalet. Denne omsætning var til gavn for både byen og egnen, idet mange var beskæftiget ved frembringelse af varerne, og videre frem til de var afsat på auktionen. Denne omsætning var før gået til andre byer, men blev nu i byen og på egnen. I sin tid bad foreningen om støtte fra Silkeborg Kommune, men fik ingen hjælp. Men netop fordi det hele kom til at køre så godt, var det vanskeligt for foreningens medlemmerne at forstå, at Silkeborg Kommune vægrede sig ved at hjælpe projektet på vej. Heldigvis klarede projektet sig uden hjælp fra kommunen. Det kom godt i gang, og klarede sig da også godt senere hen.

Omsætningen pr. auktion kunne naturligvis svinge meget, for den var jo afhængig af både tilførsler og efterspørgsel. Når den daglige omsætning var nede på 4.500

kroner, blev den betegnet som en lille auktion, til forskel fra handelen i højsæsonen, hvor omsætningen var meget højere. Omsætning var det første halve år 265.000 kroner, men steg til ca. 400.000 kroner i 1947, og da var der forhåbning om, at den ville stige til 3/4 millioner kroner i 1949.

I 1949 blev der omsat en varemængde bestående af: 65.000 kg. Jordbær, 75.000 kg, tomater, ca. 188.000 stykker agurker, ca. 28.000 kg hindbær, ca. 29.000 kg asier og ca. 70.000 stykker blomkål. Det var ganske imponerende tal, og priserne var så populære, at de handlende ikke søgte til andre auktioner. Der var dog visse varer, som i kun i mindre omfang blev omsat på auktionen, bl.a. frugt, og specialiteter inden for blomster, og med hensyn til grøntsager var der mangel på artiskokker og blegselleri. Derfor gik foreningen endnu en gang i teten for at få avlerne til at dyrke disse specialiteter, og der blev som tidligere igen arrangeret oplysende møder om almindelige grøntsager og om nye dyrkningsmetoder. Der blev også omsat specialiteter som champignon, druer og meloner, men kun i mængder, som næsten var uden betydning for den samlede omsætning.

Nogle af opkøberne havde faste pladser og mødte frem ved hver auktion, medens andre kun kom af og til. Det er usikkert, hvad auktionen rent praktisk betød for tilførsel af varer, men foruden de varer der kom fra avlerne i og omkring Silkeborg, kom leverandørerne også fra Hammel, Ikast, Kjellerup, Brædstrup og Ry. Tidligere blev disse leveringer omsat på auktionerne i Århus, Randers eller Horsens. Men helt sikkert kom der 60-70 % flere varer til Silkeborg, end før auktionen startede. Langt den overvejende part blev opkøbt til salg andre steder, men det vigtigste var, at kvaliteten af varer blev bedre. Priserne var ganske normale for Silkeborgs vedkommende og svarede i det store og hele til priserne på auktionerne andre steder i landet.

Afvikling af aktiviteterne

Midt i 1960'erne kom supermarkeder ind i forretningsbilledet. Indtil da var der mange små gartnerforretninger rundt om i Silkeborg. En optælling efter den lokale telefonbog, Telefonnøglen, viser at der helt op imod 70'erne var mere end 30 grønthandlere i Silkeborg. Men efter at supermarkederne etablerede sig, begyndte grønthandlere at bukke under. Den væsentligste årsag var, at supermarkederne brugte grøntsager som slagtilbud. Og da gartnerne ikke længere kom på opkøb, gik omsætningen ned i Gartnernes Salgsforening, og det medførte, at foreningen valgte at stoppe auktionsaktiviteten i 1970.

Men det var ikke alene salgsforeningen og grønthandlerne, der blev ramt på eksistensen. De tilbageværende 26 leverandører måtte finde udkommet ved andet arbejde og nøjes med at passe deres gartnerier som bibeskæftigelse. For hvis de ville levere til de store salgsforeninger, skulle de binde sig for ensartede kvaliteter og i visse mængder, men det var de ikke i stand til. Og når leverancerne blev for små, importerede supermarkederne varerne fra udlandet.

Da det gik tilbage for de mindre detailhandlende, talte forbrugerne meget om, at priserne nok ville stige, når de sidste gartnerbutikker og købmænd var blevet udkonkurreret og nedlagt. Så galt gik det heldigvis ikke. For selv om der med tiden kom mange supermarkeder, blev det nød-

vendigt for dem, at konkurrere indbyrdes. Efter at auktionerne var indstillet, udlejede foreningen lokalerne til forskellige formål. Bl.a. drev flere grossister indenfor frugt og grønt deres forretninger fra disse lokaler, og der blev også drevet detailhandel med frugt og grøntsager i nogle af lokalerne.

Men tiden ændrede sig og løb fra det stærkt tiltrængte initiativ, som Gartnernes Salgsforening var, da det hele startede. Noget væsentligt var udviklet til stor gavn for mange mennesker i byen og omegnen, men nu var det slut. Derfor ophørte salgsforeningen i oktober 1976. Man forsøgte at gøre Silkeborg Kommune interesseret i at overtage foreningens bygninger Ved Skrænten 7, matr. 1265 a og 1265 b. Foreningen fik hurtigt det svar, at byrådet anså arealet fra udmærket til anlæg af omkring 80 parkeringspladser, idet der kun var kort gå-afstand herfra til butiksstrøget Borgergade, men der var ikke tale om et købstilbud. Gartnernes Salgsforening blev derfor likvideret i 1987. Da den endelige og definitive beslutning om afvikling af Gartnernes Salgsforening var truffet, blev bygningerne sat til salg, og de penge der blev i overskud, blev fordelt mellem de sidste 26 aktive medlemmer, og dermed var et mere end 40 år gammelt kapitel i Silkeborgs handelsliv afsluttet.

Bygningerne og hele arealet blev sat til salg i juli i 1987. Samtlige bygninger, der hidtil havde rummet Gartnernes Salgsforening, entreprenørfirmaet Telka og Silkeborg Dampvaskeri blev solgt til nedrivning. Et nydannet ejendoms- og investeringsselskab overtog det hele pr 1. januar 1988 for 6 millioner kroner. Planen var derefter, at der i løbet af et års tid skulle opføres 30 lejligheder og op til 12 erhvervslejemål på arealet Ved Skrænten, og man var klar til at bygge, så snart der var vedtaget en lokalplan for området, og gik alt efter planerne, kunne boligerne tages i brug inden årets udgang. Byggeriet skulle i alt rumme 2.350 m^2., og da der var en regel om, at der ved nybyggeri skulle være 1½ parkeringsplads pr lejlighed, skulle der anlægges en underjordisk parkeringskælder. Tanken var at boligerne skulle lejes ud inden udgangen af 1988. Men af forskellige årsager gik der nogle år, før planen blev ændret og ført ud i livet.

En syndikalist i Sejs

Af Bente Rytter

Stenen

Lige før man fra Silkeborg kører ind i Sejs, kan man i udkanten af dagcampingpladsen De små Fisk mellem de to parkeringspladser se en stor sten, der er rejst på højkant. Jeg har i mange år vidst, at der var tale om et mindesmærke for syndikalisten Christian Christensen udført og rejst af Asger Jorn. Men selv om jeg tusindvis af gange har passeret den, var det først en klar vinterdag i år, at jeg fik mig taget sammen til at se nærmere på den.

Det blev en betagende oplevelse. Stenen er i sig selv meget smuk. Jorn har fundet den i Albisola i Italien, hvor han opholdt sig en del år, og han havde vel egentlig tænkt sig, at den skulle stå på ægteparret Christensens gravsted i Nordsjælland, fortæller Troels Andersen i sin Jornbiografi. Nu kom den i stedet til at stå i et fritidsområde ved Silkeborg. Alene dette rejser en række spørgsmål, som det umiddelbart kunne være interessant at få svar på, men først vil jeg fortælle, hvorfor den gjorde så stort indtryk på mig den dag i februar. Et indtryk, der ikke har fortaget sig ved senere besøg på stedet.

Et i disse år meget brugt og misbrugt udtryk er ordet *udstråling*. Men i forbindelse med stenens udsmykning kan jeg ikke finde et andet dækkende ord end dette. Den indeholder mindelser om oldtiden. Tankerne ledes hen på bronzealderens helleristninger og vikingetidens runesten, men jeg fornemmer også, at den er udsmykket med stor veneration og med kærlighed til de to mennesker, den mindes. Deres navne står i to af stenens naturlige rundinger foroven, blot *Christian 1882 1960* og *Lisbeth 1884 1959*. På stenens bagside slynger sig tre linjer af et vers

Mindesten ved de små fisk 2007 (privat)

I FLUGT GAAR TIDEN OVER LIVETS BØLGER

DET FRISKE EVIG UNGE VERDENSHAV
DER MANGT ET LYST OG VENLIGT MINDE DØLGER
Mens den sidste linje er ført om til navnene på forsiden

SOM GULD OG PERLER I SIN DYBE GRAV

Min første tanke var, at verset var Jorns eget, men senere undersøgelser har vist, at der er tale om de første fire linjer i et digt af U.P. Overbye skrevet i 1860 til en grundlovsfest i "Arbejderforeningen". Digtet finder jeg under navnet "Arbejdersangen" i en udgave af den røde "Arbejdersangbogen" fra 1931, som har tilhørt Socialdemokratisk Forening Sejs. Christian Christensen skulle efter sigende have holdt meget af denne sang.

Christian Christensen – fra Bandholm til Sejs

Christian Christensen var født i en landarbejderfamilie i Bandholm på Lolland. Da han er fem år, flytter familien som så mange andre fattige familier fra landet til København i håbet om en bedre tilværel-

Christian Christensen, Lisbeth, Jorn m. fl. Ca 1934

se. Her slår man sig ned på Nørrebro. Forholdene bedres dog ikke. Faderen drikker konsekvent ugelønnen op, og moderen er præget af mange børnefødsler, 11 søskende har Christian, og det bliver også hendes ansvar at sørge for, at børnene får de daglige fedtemadder. Det lykkes ikke altid. Børnene må arbejde for føden, så allerede som 5-årig må Christian hjælpe sin mor med at lave ildtændere til salg. I skolen hører bank til dagens orden, og når faderen kommer fuld hjem, vanker der også tæsk.

Christian har en oprørers sind. Hvor andre ville lade sig kue, lægges her grunden til hans politiske arbejde. I en del år er han aktiv i Socialdemokratiet, men da han på partikongressen i 1906 får nedstemt tre vidtgående forslag, melder han sig ud og bliver i 1908 leder af Syndikalistisk Forbund, som er stiftet af en lille gruppe revolutionære. Syndikalisterne mener, at kampen for socialisme skal føres i fagforeningerne uden om overenskomstsystemet, som var blevet indført efter storlockouten i 1899 med direkte aktioner, generalstrejke og sabotage. Forandringen af samfundet skal komme i kraft af, at ikke staten, men arbejdernes faglige organisationer skal overtage produktionsmidlerne. I løbet af det næste tiår vokser bevægelsen langsomt. Christian bliver redaktør af dens blad

Strandvejen 12, Sejs ca. 1964 (Privat eje)

"Solidaritet", som i 1918, hvor man har omkring 4000 medlemmer, udkommer i et oplag på 15.000.

Den sidste del af tiåret er uroligt. I 1917 er der to revolutioner i Rusland, og i Tyskland ender verdenskrigen i uroligheder med forsøg på revolution. I Danmark opfordrer Christian Christensen i sine artikler gang på gang til udenomsparlamentarisk virksomhed. Der er direkte aktioner og konfrontationer med politiet. Artiklerne og hans medvirken i et forsøg på at befri tre livstidsdømte svenske syndikalister fører i 1918 til fængsling og dom. Efter afsoningen af dommen på 21 måneder, opgiver han tilsyneladende syndikalismen og melder sig i stedet ind i DKP. Man fornemmer, at fængslingen har knækket hans oprørstrang. Selv siger han, at han ofrede den danske syndikalistbevægelse for at hjælpe DKP over de første startvanskeligheder. Men han når dog også at besøge Sovjetunionen.

Sejs

Hans indflydelse i partiet bliver tilsyneladende ikke stor, for kort efter forlader han København og slår sig inspireret af Johan Skjoldborg på Dynæs ned i Laven som husmand. Det lykkes ham ikke at få stedet til at løbe rundt, og han går fallit. Derefter bosætter han sig i Sejs. Der er næppe tvivl om, at han i Sejs finder mennesker, han med sin store politiske viden kan påvirke. Selv om han må klare sig med lidt gartneri, hønsehold og fiskeri, der ikke giver meget brød på bordet, lykkes det ham få bygget hus i 1928 samt flytte sammen med Lisbeth på samme tid. I forbindelse med bygningen af huset, som er helt i traditionel Sejs-stil, får han hjælp af "kammeraterne", de husmænd og arbejdsmænd, som havde ladet sig overbevise om, at kommunismens vej var den rette. Valdemar Sørensen, der blandt meget andet også var vognmand, kørte materialerne. Valdemar blev senere medlem af DKP's centralkomité og måtte i den anledning adskillige gange rejse til møder i København.

Christian Christensen havde haft hønseri bag Taterhytten, og han og Georg Krüger var gode venner, men et eller andet er gået galt i venskabet. I hvert fald indrykker Krüger i 1931 på grund af nogle af Christensens skriverier i Silkeborg Socialdemokrat følgende annonce i Silkeborg Avis: *Herved stemples offentlig forhenværende Kommunist, Redaktør Christian Christensen som en Løgner og Bagvasker. Hans løgnagtige Politianmeldelse mod mig for Falsk og Bedrageri er selvfølgelig pure afvist af Statsadvokaten.* Christensen anlægger injuriesag og Krüger må betale 60 kr. i bøde. Hvad baggrunden har været, ved jeg ikke, men mon det ikke har noget at gøre med betaling af leje for jord.

Christensen og Jorn

Christensen kommer aldrig til at spille nogen rolle i DKP, hvor nogle mener, at han er selvoptaget og opfarende, og i begyndelsen af 30'erne vender han sig igen mod syndikalismen. I 1933 indkalder han i forbindelse med den nye socialreform, som han er stærkt kritisk overfor, til møder på Café Remstrup i Søndergade, og det er her den unge seminarieelev Asger Jørgensen møder ham for første gang. I de to næste vintre deltager Jorn sammen med vennen Svend Lund, senere agtet medlem af byrådet i Silkeborg, først for DKP, siden SF, i de studiekredse, som

Christian Christensen arrangerer. Her diskuterer man den socialistiske og kapitalistiske samfundsstruktur, fortæller Lund, og Christensen får de unge mennesker til at skrive "aviskronikker" om aktuelle politiske forhold.

Dorte Kirkeby Andersen, indtil for nylig museumsleder på det museum, der i daglig omtale kaldes Jorn-museet, skriver i forordet til bogen om udstillingen "Jorn i Silkeborg": *Christian Christensen indgav Jorn et verdenssyn, som kom til at præge ham livet igennem: En social indignation på vegne af det almindelige menneske og en modvilje mod enhver magthaverinstitution. I politik mod nationalsocialismen og kapitalismen og, i sidste ende mod kommunismen.*

Jorn er 12 år, da han mister sin far, og i april 1933 dør hans storebror Henning uden forudgående sygdom. Disse begivenheder medvirker måske til at forstå, hvorfor Christian får så stor en plads i hans liv. Jorn har om ham sagt: *Min far var død*, *og det var Christian Christensen, der trådte i hans sted og gav mig hele den åndelige ballast, som jeg skulle føre med mig ud i livet, og som skulle give min skæbne dens retning.* Fra efteråret 1933 kommer Jorn ofte til Sejs og tilbringer weekenderne hos Christian og Lisbeth. Set i det perspektiv giver det mening, at Jorn med et lidt fortærsket udtryk "rister Christian og Lisbeth en minderune".

Christensen forlader Sejs

Tidligere, når jeg passerede mindestenen, var min tanke, at der nok var andre personer i Sejs, der i højere grad havde fortjent at blive mindet med en sten. Alt for få er mindet med et vejnavn. Nu ser jeg stenen som et symbol på en slægt af husmænd, daglejere og skovarbejdere, som kæmpede for at skabe en tilværelse for dem selv og deres børn på den sandede jord på heden. De mennesker, som på grund af fattigdom og nogle brådne kar måtte affinde sig med, at Sejs af borgere i Silkeborg i 30'erne fik tilnavnet Tyvesejs. Indrømmet, der var beboere i Sejs, der levede op til betegnelsen, men det var langt de færreste. Christian Christensen var en af dem, der somme tider måtte have besøg af sognefogeden, ikke fordi han overtrådte lovene, men fordi han bestandig havde en håbløs økonomi, og han har med sine revolutionære idéer og stadige skriverier i Silkeborg Socialdemokrat næppe heller bidraget til at skabe respekt om sejsboerne i det silkeborgensiske borgerskab og hos bønderne i Linå i en tid, der af gode grunde var kommunistforskrækket. Syndikalisten blev han og bliver han stadig kaldt af ældre beboere i Sejs.

At husmænd, daglejere og skovarbejdere ikke var velsete kunder i banken, var ikke usædvanligt. Det gjaldt stort set overalt. Hvad gjorde man så? I Sejs kautionerede man flittigt for hinanden. Min oldefar, som satte en ære i ikke at skylde en øre væk, havde ved sin død i 1906 "skrevet" på 15 veksler for beboere i Sejs. Alle blev betalt. Min bedstefar var også en flittig kautionist, vel sidste gang på et studielån til mig. Min bedstemor har fortalt, at han kun én gang har måttet indfri sin kautionsforpligtelse, og da var de heldigvis mange om det. Det var, da Christian Christensen i 1938 havde bestemt sig for at forlade Sejs, efter at det endnu engang var gået galt for ham øko-

nomisk og flytte tilbage til Sjælland. Da gik "kammeraterne" sammen og kautionerede, så han havde en startkapital til at købe et husmandsbrug ved Hørsholm. Pengene så de aldrig.

Det lykkedes nemlig heller ikke her for ham at skabe en god økonomisk tilværelse. Han kunne dog stadig samle folk omkring sig med sine tanker, og han var stadig en flittig skribent og forfatter. Kommunistpartiet havde han brudt med i 1936 på grund af Moskva-processerne, og ved samme lejlighed besluttede både Jorn og Lund at blive i partiet. Christensen tilbringer resten af sit liv på husmandsstedet i Nordsjælland, og han bliver kort før sin død overtalt til at skrive sine erindringer, og det bliver nok hans største bedrift. Han dør dog inden udgivelsen af bøgerne: *En rabarberdreng vokser op* og *Bondeknold og rabarberdreng*.

En kendt beboer her i området udgav for nogle år siden sin erindringsbog, der blev uddelt til alle husstande i Danmark. Det samme burde man egentlig gøre med *En rabarberdreng vokser op*. Dens forfatter fik aldrig skabt sig en formue, men som stenen ved De små Fisk viser, fik han alligevel sat sig spor. Selv om han voksede op som rabarberdreng, har han på *sin* kontroversielle måde været en af dem, der har været med til at skabe det samfund, vi har i dag, selv om det ikke blev hans samfundsmodel, der blev gældende.

Han og Lisbeth er begravet på Blovstrød kirkegård. Deres gravsten kan ses på www.gravsted.dk. Pudsigt nok kunne han være blevet begravet af sognepræsten i Blovstrød Harald Søbye, som var kendt og berygtet for en politisk holdning, der ikke lå langt fra Christian Christensens, men helt i overensstemmelse med Christensens politiske overbevisning fandt begravelsen sted uden gejstlig medvirken.

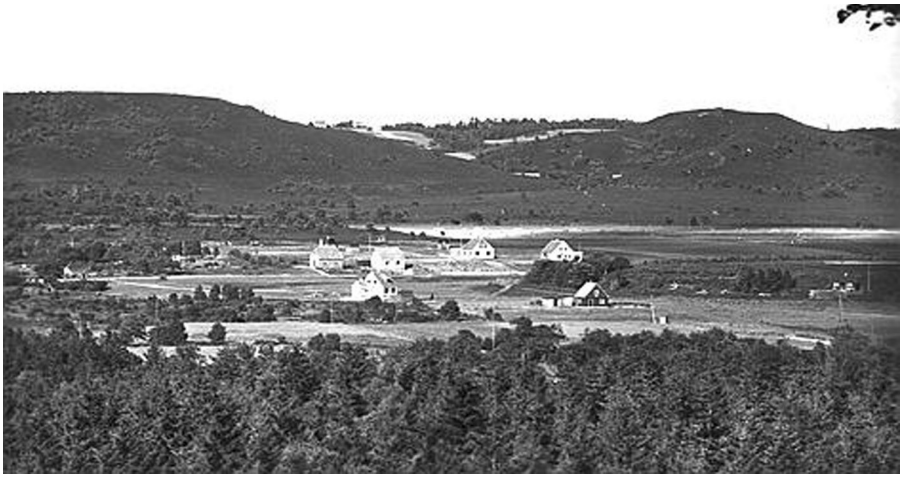

Udsigt mod Sindbjerg og Stoubjerg. Huse nord og syd for Julsøvej

Sinding! *Byen hvor kvinderne kom tilbage.*

Af Aage Arnoldsen, Ulfborg

Der er begivenheder, man imødeser med større opmærksomhed end andre, også i fjernsynet. I foråret 2008 fulgte vi spændt udviklingen i Sinding. Jeg var nu ikke så nervøs, jeg var helt sikker på, at kvinderne nok skulle komme tilbage, og det viste sig heldigvis, at jeg for en gangs skyld havde vurderet situationen rigtig.

Jeg kunne ydermere, med belærende overbærenhed, fortælle, at det rigtige Sinding slet ikke lå mellem Aulum og Herning, hvad man her i Vestjylland ellers går og tror. Landsbyen ligger på sin plads midt i det hele, hvilket vil sige midt på vejen mellem Mausing og Ebstrup.

Mit kendskab til kvinderne i Sinding er nok så tyndt, som det kan være, og omfatter kun nogle få stykker. Jeg spejdede forgæves efter dem i TV udsendelsen om det sociale eksperiment i Sinding. Jeg kunne ikke genkende en eneste af kvinderne, måske fordi jeg ikke har set dem siden konfirmationsforberedelsen hos pastor Frandsen i Sejling præstegård i vinteren 1948, og det er jo snart længe siden. På så tyndt et grundlag skrives der ikke historie, men måske er der en historie at fortælle alligevel, og det er jo noget helt andet.

En forårsdag på Sinding hede i 1862 blev der født en pige, som senere skulle blive min farmor. Hendes historie er lang og spændende, og jeg fortæller den gerne en anden gang. Her er hun bare den direkte årsag til, at jeg går i gang med historien her.

Eksperimentet i Sinding forløb uden ulykker, for så vidt det er offentligheden bekendt. Måske er der episoder, der er dysset ned, ellers ville det næsten være for godt. Der var ingen døde af sult og kulde i Sinding, det gør man jo også kun på lange farlige slæderejser, og den slags går som regel uden om Sinding.

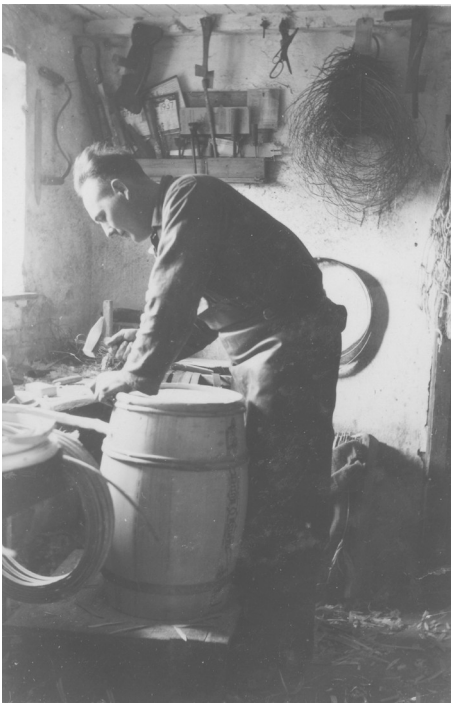

Min far bødkeren i Ebstrup er igang med at lave smørdritler

Det gule hus i Ebstrup

Men ingen regler uden undtagelser og en sådan undtagelse har jeg tænkt mig at redegøre for på de næste par sider. Fra en vinterdag i 1942 til sin død 40 år senere var min mor overbevist om, at man kunne dø af kulde på en slæderejse fra Mausing til Ebstrup.

Jeg er den eneste overlevende fra turen, så jeg føler et vist ansvar for, at delagtiggøre omverdenen i min viden. Vi nåede alle sammen levende hjem i god behold, men det var udelukkende fordi, vi nåede det første hus i Sinding i allersidste øjeblik.

Historien kan hurtig afsluttes, men det er ikke hensigten. Jeg vil tværtimod være særdeles grundig i min indledning til beretningen. Et godt resultat beror på grundigt forarbejde. Min familie får røde knopper, når de hører mig sige det, de har måske hørt det for tit, men som regel gælder påstanden. Med historier er det lidt anderledes. En historie bliver aldrig bedre end tilhørerne, eller som her, læserne, så det tegner godt.

Jeg hedder Aage Arnoldsen, og er født i 1935 i det gule hus ved siden af Ebstrup Mejeri. Alle andre end min far og mor kaldte mig »Aage til bøgerens« Min far var bødkeren i Ebstrup. På det herskende lokale sprog kaldte man bødkeren for »æ bøge«

Bødkeren, det er ham, der laver tønder til øllet, dritler til smørret foruden ajletønder, saltkar, vandtrug og vaskebaljer til landbrug og husholdning. Sådan er det ikke længere. Samfundet fungerer udmærket uden bødkerens hjælp. Hvis man kan finde en bødker i dag, så laver han badekar, fastelavnstønder og cham-

pagnekølere, men det er jo også ret så nyttige ting.

Jeg hedder Arnoldsen som efternavn, det har jeg efter min far, det var regelen den gang.

Siden Adam i Paradisets have udtænkte navne til himlens fugle og markens dyr samt diverse træer og blomster, så har menneskeheden boltret sig med at finde navne til alt det, der er dukket op i mellemtiden. Opgaven er gennem tiderne udført med mere eller mindre held.

Min far er naturligvis uskyldig og sagesløs med hensyn til sit eget efternavn. Hans far hed Arnold Nielsen, og hans far hed Niels Arnoldsen, og hans far hed Arnoldus Nielsen, og han var også uskyldig i traditionen.

Etatsråd og Landsdommer i Nørrejylland, Arnoldus Christian Dyssel, er den første og direkte årsag til, at en masse forholdsvis agtværdige og helt troskyldige mennesker nu om stunder skal bære efternavnet Arnoldsen. Det turde for øvrigt være en ærlig sag at hedde Arnoldsen, det mener vi i hvert fald selv. For en ordens skyld, vil jeg med det samme understrege, at vi ikke er i familie med Etatsråden, fænomenet skyldes udelukkende, at Etatsrådinden var gudmor til min tiptipoldefar.

Den 4. februar 1752 udsteder Etatsråden et fæstebrev til Niels Knudsen på en gård med 2 tønder og 2½ album hartkorn. Han må bruge den i resten af sit liv, hvis han betaler til Mortensdag hvert år 5 rigsdaler og 2 mark, og ellers udfører det fornødne arbejde på Vinderslevgård.

Noget kunne tyde på, at der har været gensidig sympati og tilfredshed med ordningen, for 3 år senere, i 1755, kan man i kirkebogen for Vinderslev sogn se, at:

»Den 21. søndag efter Trinitatis blev Niels Knudsøns barn af Mausing frembaaren til dåben af Højagtede og Velbaarne Frue Etatsrådinde Dyssel til Vinderslevgård og kaldt Arnoldus – Faddere varer Monsør Rasmus Christian Braad Hoffmester på Vinderslevgård, Jens Laursøn, Anders Smeds søn Hans, Anders Andersøns hustru og Knud Laurrsøns datter Ane Elisabeth alle af Mausing«.

Når præsten skriver det i kirkebogen, må vi gå ud fra, at det er rigtigt. De nærmere omstændigheder omkring begivenheden forbliver gemte og henvist til gætterier.

En samtidig beskrivelse af Vinderslevgård, står at læse i Pontoppidans »Danske Atlas« fra 1765, fortæller os, hvad man i hovedstanden kendte til egnen og Vinderslevgaard:

»Vinderslevgaard i Vinderslev sogn Lysgaard Herred, er beliggende på en Odde udi Henge Søe. Om Gaarden har tilforn været Vold og Graver, som nu næsten ere tilgroede og Vindebroen øde. Gaarden skal tilforn have været en Ladegaard til Silkeborg Slot. Man finder at Kong Christian IV. har 1636 bevilget Anne Folkvartz Dotter at beholde paa Livstid Vinderslevgaard udi Silkeborg Læn liggende, som Lænsmanden der havde bortfæstet til hende. I Kong Christian den V. Tid har Gaarden været forlænet til Oberste Rantzov. Siden er den kommen i Daniel Fiskers eje, og efter hans Død til hans søn Christian Fisker, som solgte den til Etatsraad og Landsdommer Arnoldus Christian Dyssel. Nu tilhører den Kammerherre Assessor Bredal. Bygningen er af Muur og Bindingsværk, undtagen et Huss, som er grundmuret, men ikun ét loft højt. Nordvest for

Kampestenshuset i Mausing

Vinderslev Kirke har fordum Ligget en Herregaard kaldet Nygaard, Hvorpå de Skeeler har boet, som der i Kirken ere begravne, men nu er Stedet næppe mere kiendelig«

Etatsrådinden og landsdommeren er væk, men »Vinderslevgård« ligger og hygger sig som til forn, og følger skik og brug blandt ærværdige gamle gårde.

Efterkommerne efter den højagtede og velbårne frue etatsrådinde Dyssel til Vinderslevgårds gudsøn lever og har det særdeles godt. De blev på egnen som bønder de næste 200 år og skal nu søges langt omkring i andre erhverv.

Min farmor boede endnu i Mausing i 1942 i et ældgammelt hus af kløvede marksten og sort paptag. Hun nød sin aftægt hos sin søn, min farbror Johannes, der drev stedet, en ejendom på 14 td land. Hun var 80 år gammel og må have været anledningen til vintereventyret.

Der er skrevet lange beretninger om vintrene i de første krigsår, med masser sne og frostgrader over 30. Der er kun ni kilometer fra Ebstrup til Mausing, det kunne man normalt nemt klare på cykel, og man indrettede sig på vejret. Man kunne ikke høre beretninger om vejrudsigter i radioen. Det var ikke tilladt på grund af krigen. Da forholdene blev normale i 1945 kom der vejrmeldinger i radioen. Det var med nogen undren, jeg hørte udtrykket »vejrmelding«. Gennem

de sidste år af krigen var jeg blevet fortrolig med udtrykket »særmelding«, som var de uforståelige sætninger og hilsener, der i den engelske radio blev sendt som kode til modstandsgrupperne. De var uforståelige, men på en måde spændende, jeg husker stadigvæk en særmelding, der hed »grisen går på ruller«.

Når man ikke kunne høre om vejret i radioen, så måtte man se ud af vinduet og træffe de nødvendige valg. Bilkørsel var noget man bestilte i god tid. Man kunne låne mejeriets telefon og ringe til Gehlert i Sejling, han kørte »lillebil«, det var nemt og dyrt, og meget sjældent. Den udvej var også lukket, bilerne stod på klodser på grund af krigen, i 1942 var der ikke benzin til familiesammenkomster.

At organisere en rejse af den karakter kræver rimelig tid og omtanke, men opgaven blev løst, så den kunne have været brugt direkte i en roman af Morten Korch, eller som en forbedring af »Nøddebo Præstegård«. Vi skulle køre i kane. Det føles forkert at skrive »køre« om en kanetur, men det lyder rigtigt, så det fortsætter jeg nok med.

Naboen, Kristian Lassen, havde både kane og heste og en næsten voksen søn, der gerne ville køre. Han hed Knud Larsen, det hed faderen altså også, Larsen udtales »Lassen« på lokalsproget. Jeg husker ikke meget af udturen. Ruten var jo velkendt, man skal til Sejling først, så kan man vælge om man vil over Sinding og ud forbi teglværket, eller man vil fortsætte fra Sejling over Ørevadbro til Resdal og forbi Tandskov bavnehøj.

Vejen over Tandskov er kortere, men mere besværlig, man skal have cyklen over et par grøfter og nogle hegn, og den er kun en genvej for små drenge. Det går måske i vinterføre med kane, og da er der store muligheder. Det var ret almindelig, at man ved vintertide kørte i kane tværs over markerne. Før mejerierne blev anlagt i 1880'erne, var vejene meget dårlige, men på grund af den daglig transport af mælk til mejeriet, blev vejene sat i bedre stand, men langt op i tiden brugte man at mærke genveje over markerne af med halmkoste i snevintre.

Det var netop Tandskovruten, der var valgt til udturen, for jeg husker svagt en del episoder, hvor vi havde stærk slagside, når den ene mede sank dybt i sneen, og vi skulle klamre os til sæderne, men det er jo mere spændende end dramatisk set fra mit synspunkt.

Da jeg er den eneste overlevende fra den farefulde færd, kan jeg desværre ikke stimulere min hukommelse ved udveksling af oplevelser med andre, men måske gør det opgaven lettere. Vi nåede frem i god behold efter en sjov og spændende tur. Måske har kusken og mine forældre vurderet situationen anderledes, for på hjemturen valgte man Sindingruten.

Vi var nået frem, og jeg kan endnu beskrive stedet ret nøje med det gamle kampestenshus ved mosen. På nabogårdene mod nord boede Jacob Lundgaard og Mads Isager og mod Syd, var det Regner og Louise sammen med Deres mor Trine. Kristian Pedersens boede på mod øst, de havde to piger på min alder, Anna og Else.

Jeg ville gerne beskrive omegnen, men min farbror Jens har allerede gjort arbejdet i 1915. Beretningen er skrevet under et ophold på Vinding Højskole. Bedre kan det ikke gøres. Han skriver:

»Knap er par mil norden for Silkeborg, hvor Østjyllands fede jorder og løvskove og Vestjyllands magre sandjor-

der, nåleskove og lyngbegroede moser kæmper om overtaget, der ligger min hjemegn.

Midtpunktet i denne er Tandskov Bavnehøj, hvorfra man har en vid udsigt over landskabet. Mod nord ser man Viborg Domkirketårne rage op lige som et par støtter. Mod øst ser man langt ind i det smukke Østjylland, hvor byerne ligger tæt sammen, og hvor huse og gårde ligger strøet tæt hen over det hele..

Mod sydøst ser man Silkeborgs og det tæt ved liggende Lysbros mange fabriksskorstene, særlig Papirfabrikkens 80 alen høje skorsten rager højt op. Tillige ser man, omtrent i samme retning »Himmelbjerget« med kongemindet og de blinkende søers bånd ved bjergets fod.

Vi vender os mod syd og sydvest og ser langt borte Brande Kirke, som ligger så højt, at den næsten kan ses over hele landet. Lidt længere til højre ser man bakkerne ved Funder, og man kan endogså se den jordhøj hvor hæren for nogle år siden holdt sommerlejr og skydeøvelser. Her lige neden for, ligger »Moselund Gaard« som nu, da Bølling Sø er udtørret, og store tørvemoser indvundne, er blevet til en lille herregaard. Denne gård ejedes i sin tid af min oldefar, men da var der kun lidt skov og nogen flyvesand til mark, som ikke kunne give ret meget. Ved vejen, som går efter Torning, ligger Klode Mølle, som er bekendt fra Blichers noveller. Nu kommer vi ud på heden, ud til de store tørvemosers land. Her, hvor flyvesandet og tørvemoserne smelter sammen, ligger de gamle kolonier, hvor indvandrede »Kartoffeltyskere« boede. Kragelund Koloni, Kristianshøj, Frederikshøj, Grønhøj og mange flere. Her, midt i dette landskab, ligger gården »Gammel Revl«. Længere mod nord, ved Hauge Sø, står der en mindesten for Svend Grate. Går man nu en halv mil mod nordvest, kommer man til en lille by, som hedder Gråmose. Det mærkelige ved denne lille by, er næsten, at dens beboere i gamle dage var så fattige, at de kun havde en skjorte i hele byen, som de skiftedes til at bruge, når de skulle i byen. Ellers hang den på »Bykilden«. For nu at komme tilbage, rejser vi mod nordøst, gennem Torning til Kjellerup og Aunsbjerg, som jo er nok så bekendt fra Blicher. Vi aflægger med det samme hans fødeby Vium en lille visit. På hjemvejen kommer vi forbi Levring Højskole, gennem Hørup og Kjellerup, hvor Krabbe indtil for nogle år siden var Herredsfoged. Nu går vi et lille spring og aflægger mit fødesogns kirke et lille besøg.

»Vinderslev Kirke« hedder den. Den er bygget i gotisk stil, med spidse buer og en mængde kantede søjler. Ved restaurering for nogle år siden, kom der nogle gamle kalkmalerier til syne. I koret, ved siden af alteret hænger en gammel katolsk altertavle, smukt udskåret i egetræ. Neden under det egentlige alterbillede, er der et billede af Niels Skeel og hans hustru Ingeborg Krabbe fra Voergård i Vendsyssel. Vinderslevgaard, som ligger ved Hinge Sø omgivet af gamle volde, som nu tildels er sløjfet, ejedes nemlig, indtil det syttende århundrede af adelsslægten Skeel. Denne gård ejes nu af en slægt som hedder Manle. En broder til den nuværende ejer er Østerlandsmissionær.

Nu har vi rejst en lille tur rundt om i min hjemegn, og vi vil derfor vende tilbage til min egentlige fødeby, som hedder Mausing. Den ligger i Vinderslev sogn. Denne by må vist

nok være gammel, thi på nogle få udflyttergårde nær, ligger den i gammel stil, rundt om en dam. Fra denne by går vi et stykke mod syd, og standser på en høj bakke. Nedenfor i dalen ligger mit hjem, en lille ejendom på en halv snes tønder land. Midt på jordstykket ligger et kampestenshus omgivet af en stor have med mange store træer, så det næsten ligner en lille skov. Her er jeg født, og har tilbragt den første halve snes år af mit liv. Ikke ret langt fra huset er der en mergelgrav. Her har jeg, og vor nabos drenge, tit, når vi var ene hjemme, prøvet at sejle i et dejtrug«.

Beskrivelsen slutter pludselig og uden en egentlig afslutning, det ligner ikke onkel Jens, at aflevere noget der ikke er helt færdigt. Måske er der gået noget tabt i tidens løb

Jeg har ikke det samme vide udsyn fra bavnehøjen, som onkel Jens. Måske har vejret ændret sig siden 1915. Det er også muligt, at træerne er blevet højere eller har flyttet sig, der sker jo så meget. Her på det sidste har man hældt vand i Bøllingsø igen.

Det er for øvrigt, slet ikke fra bakketoppen, man nyder udsigten. På bakketoppen ligger der en gravhøj, det er den, man skal op på. Det er altid umagen værd at klatre op på en gravhøj, placeringen har været nøje planlagt, sikkert i god tid, af indehaveren selv. Man kan kun gætte, og toppen af en gravhøj er et godt udgangspunkt for drømme og gætterier.

Jeg drømmer lige nu om at lave en grundig beskrivelse af min farmors hus og indretning. Boligindretning er jo det moderne evangelium, der skal frelse verden, og mangler også sjældent i et skrift af lødig karakter. Men her bliver det nok uden min medvirken i denne omgang. Jeg er bange for, at det kun vil blive en kedelig inventarliste. Jeg burde ellers kunne gøre det, jeg har svendebrev som møbelsnedker, lærebrev fra en møbelforretning med et kursus som indretningsarkitekt og egen butik i 45 år. Jeg ser med interesse boligprogrammer i fjernsynet, og i bogreolen er der flere meter, der handler om arkitektur og bolig, men man har glemt det vigtigste, nemlig tiden. Konsulenterne i fjernsynet er stolte over, at kunne forandre en ordinær og trist bolig til et drømmemiljø på kun 3 dage. Men de ved jo nok ikke, at »miljø« og »atmosfære« gror langsomt. Det tog 70 år og 18 børn at gøre farmors hus færdigt.

Kun et par enkelte bemærkninger vil jeg gerne give plads til. Huset var bygget af kløvede kampesten og med et tag af tjæret tagpap. Der var ingen elektrisk lys kun petroleumslamper i rummene i de første år jeg oplevede huset. Man brugte endnu det gamle åbne ildsted i køkkenet som plads for gryder, potter og pander. En slagbænk og et bord langs væggen med vinduet, et par stole og en armstol til min farmor for den ene bordende, samt en dragkiste under en tallerkenrække udgjorde, sammen med tørvekassen ved komfuret, inventaret i køkkenet.

Selv efter tidens målestok, var det meget gammeldags landbrug. Jeg har set min onkel gå op og ned ad agrene med en sæk på brystet og så korn med hånden. Høsten foregik med en slåmaskine, en »aflægger«, maskinen lagde kornet i passende bunker, som så skulle bindes op til neg med håndkraft.

Inden roerne skulle i hus, har jeg været med rundt i marken for at samle de

roetoppe sammen, der var groet i stok og havde sat blomster og frø. De blev bragt ind i køkkenet, hvor der var bredt lagener ud på gulvet, og frøene blev klemt ud af frøkapslerne og sigtet fra. Så var der roefrø til næste år.

Det hele var småt og simpelt. Ord som miljø og atmosfære eller form, stil og design brugtes ikke i Mausing i 1942, man kendte dem ikke, og jeg har svært ved at tro, man savnede dem. Men fænomenerne var der alligevel, en positiv atmosfære i et venligt miljø og redskaber og værktøj, der kunne det, de skulle, i omgivelser der så ud, som de plejede. Kunne man ønske sig mere.

Farmor, mor, Knud og Aage i 1941

Mange år er gået, og ikke meget er som før, og »før« behøver ikke at være ret længe siden. Men et par ting ser ud til at være, som det altid har været. Med flere års mellemrum, lægger vi vejen forbi de gamle steder. Vejen mod syd fra Mausing by putter sig diskret, og ser ud som for 70 år siden. Tiden er gået sporløst hen over den smalle grusvej med den oprindelige vækst i den fede græsrabat mellem hjulsporene. Vandbeholderen på den højeste bakke ligger der også endnu, og holder opsyn med det hele, med eller uden vand.

Hverken Historien eller historier slutter nogensinde uden indgreb fra højere magter, og her begynder jeg så afslutningen på min beretning med hjemturen over Sinding.

Det hele var aftalt på forhånd, ellers virker den slags projekter jo ikke. At man laver aftaler, er dog ikke ensbetydende med, at de også virker efter hensigten. De voksne havde i al deres visdom aftalt, at Knud Larsen skulle køre fra Ebstrup om morgenen, og min farbror Johannes skulle køre fra Mausing på samme tid. Så havde man forudset, at man ville mødes et eller andet sted på vejen.

»Der er forskel på fisk, sagde manden, han kørte rundt med tudser«. Det var et af de ordsprog, som min mor kunne en del af. Der er altså også forskel på en blåmalet gårdmandskane fuld af fåreskind, varmedunke, fodposer og uldtæpper forspændt blanke heste og seletøj med bjælder på, og så en husmandsslæde fra mælketuren, der er modificeret med 3 knipper halm og en sæk avner.

Vi startede turen i den sidste form for transportmiddel. Det var koldt, og vintertøj i krigsårene kan ikke under nogen omstændigheder sammenlignes med vinterudrustning i dag. Min lillebror frøs og tudede et stykke tid. Det var først da han blev stille, at min mor begyndte at spejde frem i landskabet og hele tiden forhøre sig, om undsætningsholdet var at se forude. Til sidst insisterede hun, og direkte forlangte, at blive sat af ved det første hus vi nåede frem til. Hun anvendte det toneleje, hvor hun plejede at blive taget til efterretning.

Vi standsede ved det første hus i Sinding. Jeg ville nok hellere have mistet ørerne af forfrysning, end banke på hos fremmede mennesker man ikke kendte, men der var jo ingen, der spurgte mig. Vi kom ind og blev særdeles godt modtaget og stablet op ved kakkelovnen og berettede om situationen.

Min lillebror tøede op igen og begyndte at afgive prøver på sit velassorterede ordforråd. Det er her, man skal finde mit virkelige påskud til at skrive min historie. Jeg er sikker på, at mine forældre har forladt stedet som det sig hør og bør og takket for opholdet, men jeg har altid lært, at man hellere må sige tak en gang for meget end en gang for lidt.

Min lillebror Knud døde mange år senere, og jeg er sikkert på, at han aldrig fik sagt undskyld for den måde han kvitterede for gæstfriheden. Han havde fået en sparebøsse i julegave. Det var den slags, der lignede en postkasse, flot rød og blank. Der findes tusindvis af dem rundt i hjemmene. Der var også en i det første hus i Sinding. Da Knud var tøet helt op, fik han øje på sparebøssen. Den var ikke ny, den så ud, som om der i tidens løb havde passeret adskillige formuer gennem den, og måske havde man heller ikke brugt den autoriserede nøgle, når formuen skulle investeres. Det havde min skarpsindige og veltalende lillebror hurtigt set*: »Sån jen hår a osse, men den æ æ så grim og beskidt som den die«*.

Efter et øjebliks total stilhed, forsøgte min mor med en afledningsbemærkning, der sikkert også blev pænt modtaget, og så snakkede man hurtigt om noget andet, og så skulle det være glemt. Min beretning siger jo noget andet. Vi nåede hjem til Ebstrup i god behold. Knud Larsen blev kørelærer på Drewsensvej i Silkeborg, og min skarpsindige lillebror, blev ansat ved politiet.

Jeg har ingen vidner til min beretning. Tro den, hvem der vil og kan.

Mit arbejde med Sydslesvigske børns ferierejser til Silkeborg.

af Jytte Hahn

Da 1. verdenskrig sluttede i 1919 var der stor nød og elendighed i det gamle danske grænseland. Og da Sydslesvig stemte sig til Tyskland, lovede vi danskerne dernede, at de ikke skulle blive glemt.Nogle behjertede mennesker besluttede, at de ville give en hjælpende hånd og fik den idé at invitere de nødlidende børn på ferie i Danmark. De gik derfor i gang med at finde værtsfamilier. Det lykkedes i rigt mål og blev starten på Sydslesvigske Børns Ferierejser til Danmark, der eksisterer den dag i dag og står bag arrangementet med at sende børn herop sommer efter sommer.

Dette arbejde har jeg været en del af fra 1978–2004, hvor jeg har dækket Silkeborg-området.
Nu er det jo ikke længere børn, der sulter eller på anden måde lider nød, der søger ferieplads heroppe. Det er ganske almindelige børn fra alle samfundslag i alderen 5-19 år, der har lyst til at få pudset deres danske sprog af. At lære mere om dansk kultur og at opleve den danske hverdag. Fælles for dem alle er, at de går i dansk børnehave eller skole.
Det har været et utroligt spændende arbejde at få lov at deltage i. Jeg savner det ofte, men alt har sin tid, så min afløser er trådt til.
Det var mit job at finde familier, der havde lyst til at åbne deres hjem for et barn eller to. Via Midtjyllands Avis og Ekstra Posten, som har været nogle gode, positive samarbejdspartnere, har jeg fået kontakt med familier, der var med på ideen. De skulle så tage til Flensborg og bringe børnene herop, for så efter ferien sørge for at de kom hele hjem igen. I begyndelsen foregik det med særtog. Tidligere varede ferieopholdet fire uger, fordi det er vigtigt, at børnene oplever "hverdagen", men på grund af de ændrede familiestrukturer her i landet, måtte vi acceptere 14 dages ophold også, da det ellers ville være utroligt svært at finde familier.
Når jeg havde fået kontakt med en interesseret familie, aftalte vi et besøg. Ikke fordi jeg skulle ud og tælle deres sølvtøj, men fordi jeg gerne ville danne mig et indtryk af familien. På den måde kunne jeg så forsøge at finde frem til det barn, som jeg mente ville passe bedst. Der er jo ikke megen ide at få en computernørd på ferie, hvis ens egen søn er fodbold-freak.
Mange tilbyder sig som værtsfamilie, fordi de på den måde får en ekstra legekammerat til deres børn. På den måde begyndte vi selv som feriefamilie i 1974, fordi vi syntes, at vores ældste datter havde brug for en jævnaldrende. Vi fik senere to feriepiger og havde i alt feriepiger i 15 år.
Mine ferieværter har været meget forskellige. Der var flest familier med egne børn, men jeg har også haft par uden børn. De har haft feriebørn i årevis, og det har i mange tilfælde skabt livslange kontakter. Jeg har bl.a. haft et ældre ægtepar uden egne børn, der tidligere havde haft en feriedreng, som de netop havde

været til bryllup hos. De henvendte sig til mig igen, for nu havde de lyst at starte forfra med en dreng på ca. 6 år. Så jeg skrev ned til feriekontoret i Flensborg, om de havde en dreng på den alder, der havde lyst til at komme op til et par skægge bedsteforældre. Det blev en succes ud over alle grænser. Jeg tror, det er 8. år i træk, at han har været hos dem i år. Det er også herligt at møde en ferievært på gaden, og hun så kan fortælle, at hendes mand om 14 dage skal føre feriepigen til alteret i Sydslesvig.

Børnene kom som sagt fra alle samfundslag. Det betyder også, at der ind i mellem kommer socialt dårligt stillede børn, men heldigvis har der også været familier, der har haft mod på denne opgave. Jeg har set det som min opgave at spille med så åbne kort som overhovedet muligt. Derfor har vi også anmodet lærerne i Sydslesvig om at give os en ærlig beskrivelse af barnet. Så er der jo større er mulighed for at finde det hjem, der passer bedst. Inden barnet kom herop, godkendte kommunen værtsfamilien. Det kræver loven, når et barn skal anbringes uden for hjemmet i mere end 14 dage. Også på den front havde jeg et godt samarbejde, der meget sjældent gav problemer.

Heldigvis gik de allerfleste anbringelser godt, men ind imellem var der kiksere. Det skyldtes ofte hjemve fra barnets side, eller at kemien på en eller anden måde slet ikke passede. I de tilfælde kom barnet selvfølgelig hjem før tiden. Det var jo ikke nogen straffe-anbringelse, men skulle jo gerne være til glæde for begge parter.

Jeg er vildt imponeret over, hvad de feriebørn, helt ned til 5 års alderen, kunne stå model til. I de seneste år foregik det på følgende måde: I Flensborg blev de delt op i grupper efter, hvilken by de skulle til, f. eks. Silkeborg. Det kunne betyde, at de kunne komme sammen med en gruppe børn, som de måske ikke kendte én eneste af, hvis det var første gang, de skulle af sted. Børnene kommer jo fra mange forskellige skoler. De skulle så rejse sammen med voksne, min hjælper og mig, som de heller ikke kendte, og de kunne se frem til 4 uger i en for dem ukendt familie, uden mor eller far! Ja, jeg tror ikke mine egne børn havde kunnet klare det. Men det var faktisk meget sjældent, at vi havde problemer i toget. Hvis det skete, var det som oftest, fordi moderen ved afskeden lod tårerne rende, hvilket jo så påvirkede barnet.

Med de ændrede familiestrukturer bliver det sværere og sværere at få puttet et ekstra barn ind i en familie, men vi må være glade for, at det stadig kan lykkes at finde nye hjem. Mit "kanon" år i 1982 med 42 familier her i området kommer vi vist ikke til at opleve igen, men jeg vil gerne opfordre alle, der har den mindste lyst, til at prøve det. Det er en oplevelse af de allerbedste.

”Helledammen” - Lystanlægget i Kragelund

Af Margit Jensen

Ved kirken i Kragelund befinder der sig et smukt og spændende anlæg som har en speciel historie.
Anlægget er skabt i 1927 af beboerne i området. Før anlægget blev til, var der her en gammel bydam, hvor man havde hentet ler til lerklining af bindingsværkshusene. Nu hvor det ikke var aktuelt mere var dammen fyldt op med affald og skrammel og pyntede mildest talt ikke i bybilledet.

Flere af sognets mænd talte sammen om, hvad der burde gøres ved det. Chr. Berg, der havde boet nogle år i Thorning, havde set hvad man der havde fået lavet. Nogle stykker blev derefter enige om at køre der op og se nærmere på det. Man fik hest og vogn gjort klar og kom rask af sted. I Knudstrup trængte man til en pause og gjorde holdt ved kroen. Desværre faldt man i godt selskab og nåede ikke videre den dag. Men nogen tid efter skulle det altså være, og denne gang nåede man målet og fik taget Thornings anlæg i øjesyn.

Førstelærer Askløv, der var lærer ved ”den store skole” i Kragelund var også varm på ideen, og sammen fik man lavet en plan for anlægget. Men der skulle jo også penge til, selv om det meste blev lavet med frivillig arbejdskraft. Jagtkonsulent Arvid Johansen og Jens Olesen (Wollesen) gik fra dør til dør med en kiste, der var så lang, at den ikke kunne komme ud af døren, når de holdt den på tværs. Så den kom ikke ud, før der var kommet penge i den! I alt kom der 396.00 kroner ind på den måde. For at have styr på tingene oprettede man en borgerforening hvis medlemskontingent også gik til det gode formål og endelig blev der afholdt nogle lotterispil.

Så begyndte det store arbejde med at få området gjort klar. Man lånte tipvogn og spor og fik kørt en masse jord på. Og skolebørnene hjalp i frikvartererne med at jævne det ud. Man fik også flyttet en stor banke af flyvesand fra sandflugtens tid til

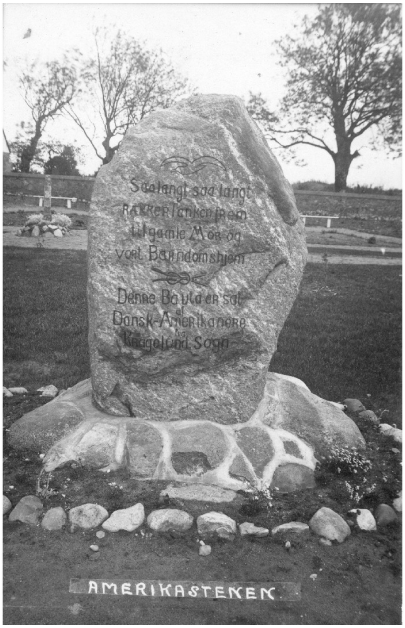

området. Så skulle der plantes. Alle de deltagende mænd plantede hver et træ. Den store eg, der står der endnu, er f. eks. plantet af lærer Askløv.

Der skulle også rejses sten. Chr. Berg kendte til en skålsten, der befandt sig i Michael Franks skov i Stenholt. Først ville denne ikke af med den. Men da man blev ved at plage ham, endte det med, at han sagde, at hvis de kunne få den transporteret måtte de tage den. De fik så fat i en blokvogn, en talje og en masse mennesker og fik stenen løftet op og transporteret til Kragelund. Det hed sig siden, da en af mændene blev dårlig, at det var stenens ånd, der hævnede sig. Men det var vist mere fordi de styrkede sig på nogle snapse.
Ved samme lejlighed fik man også fat i en anden stor sten. Den blev rejst for midler indsamlet blandt unge fra sognet, der var udvandret til USA, Den fik følgende indskrift *"Så langt, så langt rækker Tanken frem til gamle Mor og mit Barndomshjem"* efter et digt af Adam Dam. Desuden er et billede af en måge og et bånd med knuder på hugget ind. Alt er tegnet af den berømte kunstmaler og professor Søren Hjorth Nielsen der er opvokset i Kragelund.
Der blev også opsat en lille obelisk, der er fundet på kirkegården og måske har været gravsten eller en del af et solur. Den har fået indskrift fra en oversættelse fra den ældre Edda: "*Fæ dø frænde dø, også dig skal Døden ramme. Men det gode Lov du vinde, det skal ingensinde dø."*

Sten med mændenes navne og gårdnavne blev sat i en rundkreds som et "Bystævne". Der var dog nogle, der ikke ville være med til dette. De var bange for,

at man i fremtiden tog dem for at være gravsten. Så man kunne tro, de var selvmordere, siden de lå uden for kirkegården.
En sten til minde om projektet bærer indskriften:" *Hvor før var Sumpe, Blåler og Grus skal vokse læ for vort Kirkehus".*

Endelig blev der lavet en kunstig gravhøj med en stenhøj på. På de tre underliggere står navnene: *Blicher, Dalgas og N.J. Fjord* for at minde om deres betydning for dansk landbrug. Da man for nogle år siden renoverede anlægget fandt man i "gravhøjen" en flaske med et brev i der lyder sådan her:
"22. Juli 1926 begyndtes paa Opførelsen af denne Kæmpehøj. Pladsen blev kaldt "Helledammen". Indtil Sommeren 1925 henlaa den i Sumpe, Huller, Siv og al Slags Ukrudt. Sten laa spredt over det hele ogsaa (paa) Holdepladsen ved Kirken, saa fik jeg Borgerforeningen til at interessere sig for at skabe kønne og Kirken værdige Omgivelser. Hele Pladsen blev reguleret og drainet for frivillige Bidrag; Kommunen bevilligede 300 Kr. En stor Vanskelighed mødte vi, da vi antog Jorden for Fælleseje (Gadejord tilhørende Bymændende, men Præstegaardsforpagter Chr. Vinderslev gjorde Indsigelse herimod og fik Pastor Lidegaard til at forlange en Vej langs med Logen i Øst-Vest. Denne Vej mener vi vil skæmme Anlægget.
Saafremt "Borger & Haandværkerforeningen" ikke længere ønsker at vedligeholde "Helledammen" overgaard denne til Kommunen, men der maa ikke bygges paa den. Faar jeg den anlagt som jeg ønsker, bliver det en af de ejendommeligste Pladser, nogen dansk Landsby kan opvise. Dette anser jeg for mit sidste Arbejde for denne By, hvor jeg nu har

levet i 17 Aar.

R. Askløv

Bestyrelsen for Kragelund Borger og Haandværkerforening bestaar af:
Chr. Berg, Baunegaarden, Fmd.
Jens Jensen, Refshalegaard, Sognefoged.
A. Frank, Kragelund, Centralbestyrer.
A. Lemminger, -"-, Mølleejer og Købmand.
P. Davidsen, Kragelund Søndergaard.
R. Askløv, -"- 1. Lærer."

De mange tekster på stenene blev hugget ind af lærer Askløv, der sad og huggede i alle frikvarterer.

Der blev også lavet en talerstol og rejst en flagstang. Så var man klar til at holde indvielsesfest. Den foregik den 3. juli 1927 med taler, sange og kaffebord for ca. 300 mennesker. Desværre var det koldt og regnede, så festen måtte flytte ind i forsamlingshuset.

I årene derefter blev der afholdt mange møder i Helledammen med kendte politikere og andre kendte folk som talere. For eksempel 1. maj-fester, Grundlovsfester, men også private fester, hvor naboer og familie mødtes her.

I forbindelse med Helledammens anlæggelse blev også kirkens parkeringsplads pyntet op. Der blev lavet en stencirkel

"Byrådet" Rasmus Askløv, Christian Berg, Anton Frank, Alfred Lemminger, Peder Davidsen

med en stor sten midt på pladsen. Og desuden lavet et lille kunstværk med en ramme af et par kvadre med en overligger fra et lille kirkevindue og et mosaikbillede inden i. Det stod til højre ved indgangen til pladsen. Dette er helt forsvundet og der eksisterer vist ingen billeder af det. Den store sten i midten bar indskriften: *"I Enighed rejst af Menighed 1926"*. Da der senere kom flere biler, fik man brug for mere plads til parkering, og stenkredsen fjernedes. Den store sten var også misvisende, da der vist ikke altid var megen enighed i menigheden. Da stenen var stor og tung, valgte man at grave et stort hul og vippe den der ned og derefter begrave den. Der ligger den endnu. Der har somme tider været fremsat ønske om at få den rejst igen, men det har der heller ikke været enighed om.

Det var som nævnt vedtaget, at der aldrig måtte bygges i Helledammen. Der blev dog gjort en undtagelse, og igen skyldtes det uenighed. Hør blot hvad Hilda Davidsen har fortalt i januar 1988:

Kapellet blev bygget i 1939, mens jeg tjente ved Jens Holm. Det var ham der lod den bygge. Jens Holm og Chresten Berg kom meget sammen. Jens Holm solgte gården til Berg. Når der skete noget i familien, var den anden familie altid med. Bergs far skulle begraves, og selvfølgelig var Jens Holm med.
Da de var kommet hjem efter begravelsen, kom Berg hen til Jens Holm, som sagde, at det var en god ting med sådan et ligkapel. (Vistnok i Rødkjærsbro). Berg mente det samme, og spurgte Jens Holm om han ikke kunne tænke sig at bygge sådan et her i Kragelund, for det manglede de. Jo – det kunne han godt gå med til. (Han var lidt velhavende).

De begyndte så at tale om det, men sognerådsformand Chr. Vinderslev var ikke rigtig med på den. Han ejede næsten alt tiendet i kirken, sådan var det dengang, så han ejede med andre ord næsten hele kirken.
Chr. Vinderslev sagde: Jo – det kunne jo være godt nok, men så skulle den ligge på kirkegården. – Nej, det skal den ikke, for det skal ikke være dig, der skal have den. Det er menigheden, jeg vil give den til, sagde Jens Holm.
Så var Chr. Vinderslev imod det, for det skulle helst være, som han ville have det.
Han sagde til Jens Holm, at skulle det være, så kunne han da lige så godt lægge den omme i præstens tout (toft), der var et svinhus, og det kunne da være han kunne købe det.
Jens Holm var ikke missionsmand, men han var sådan en troende mand, så da han kom hjem, lagde han sig på knæene ved siden af sengen og sagde: "Hvad er det da, jeg har givet mig til, at der skal være sådan et spektakel om det. Det tager jo hele fornøjelsen af det.
Der var tre mænd, bl.a. Berg og Jens Konrad, som gik om til Chr. Vinderslev en søndag formiddag og der faldt godt nok nogle store ord, så det blev bestemt at kapellet skulle ligge i Helledammen, for det var kommunal jord. Men Chr. Vinderslev sluttede med at sige, at der jo slet ikke var brug for det. De andre mente at det var der, og det er også blevet brugt meget.

Ak ja, men det bruges stadig rigtig meget, da det er tæt på plejehjemmet. Så stor tak til Jens Holm. Foruden at bekoste opførelsen oprettede han også et legat til vedligeholdelse, så det ikke skulle bero på Chr. Vinderslev, om kapellet blev vedligeholdt.

Brevet i flasken der blev fundet i ”gravhøjen” lyder sådan her:

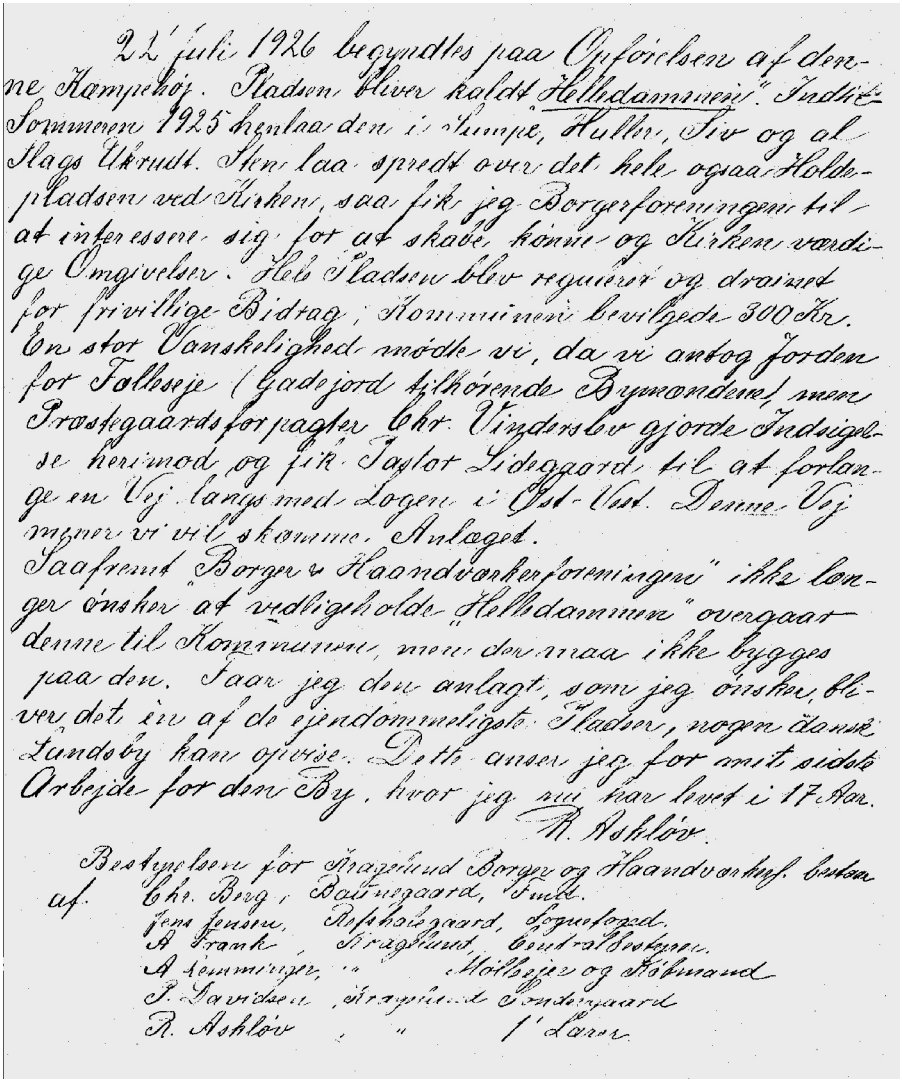

22 juli 1926 begyndtes paa Opförelsen af denne Kæmpehöj. Pladsen bliver kaldt „Helledammen". Indtil Sommeren 1925 henlaa den i Sumpe, Huller, Siv og al Slags Ukrudt. Sten laa spredt over det hele ogsaa Holdepladsen ved Kirken, saa fik jeg Borgerforeningen til at interessere sig for at skabe könne og Kirken værdige Omgivelser. Hele Pladsen blev regulerer og drainet for frivillige Bidrag; Kommunen bevilgede 300 Kr. En stor Vanskelighed mödte vi, da vi antog Jorden for Fælleseje (Gadejord tilhörende Bymændene), men Præstegaardsforpagter Chr. Vinderslev gjorde Indsigelse herimod og fik Pastor Lidegaard til at forlange en Vej langs med Logen i Øst-Vest. Denne Vej mener vi vil skæmme Anlæget.
Saafremt „Borger- og Haandværkerforeningen" ikke længer önsker at vedligeholde „Helledammen" overgaar denne til Kommunen, men der maa ikke bygges paa den. Saar jeg den anlagt, som jeg önsker, bliver det en af de ejendommeligste Pladser, nogen dansk Landsby kan opvise. Dette anser jeg for mit sidste Arbejde for den By, hvor jeg nu har levet i 17 Aar.

R. Ashlöv.

Bestyrelsen for Kragelund Borger og Haandværkerf. bestaar af:
Chr. Berg, Baunegaard, Fmd.
Jens Jensen, Refshalegaard, Sognefoged.
A. Frank, Kragelund, Centralbestyrer.
A. Lemminger, " Mölleejer og Köbmand
P. Davidsen, Kragelund Sondergaard
R. Ashlöv, " 1' Lærer.

Regnskab for 1927

Indtægt			*Udgift*		
Kassebeholdning 1/1 1927	242	10	1 Medlemskort	8	00
Tilskud fra Kragelund Kommune til Pladsen	300	00	2 Betaling for Dræning	7	50
Medlemsbidrag for 1927	170	75	3 Kalk, Leveret på Pladsen	20	00
Overskud fra Nytaarsfesten 2, januar	92	11	4 Underskud fra Fest den 27.-2	12	11
Overskud fra Lotterispil d.5.-11 27	13	82	5 Cementkugler til Indgangen	11	76
Renter fra Banken	9	29	6 11 Læs Sand	20	50
			7 Hegnspæle og Opsætning	105	00
			8 Trådvæv m.m.	104	20
			9 Laage til Hovedindgangen	40	00
			10 Træer og Planter	134	60
			11 2 Piller murede og Levering af materialer	30	00
			12 Plænegræs m.m. fra Brugsen	18	65
			13 Græsfrø til Pladsen fra A. Lemminger	6	90
			14 Arbejde paa Helledammen	10	00
			15 Flag til Helledammen	16	85
			16 Beslag til Flagstang, en Låge	27	50
			17 Vaser til Piller ved Indgang	13	80
			18 Renholdelse af Helledammen	45	00
			19 Regning paa Træ til Bænke. Stager	29	05
			20 Underskud fra Indvielsen	48	48
			21 Underskud fra Fugleskydning	8	50
			22 Antsskat af Helledammen	1	12
			Kassebeholdning	108	55
	828	**05**		**828**	**07**

Kun navnene er tilbage

Af Niels Åge Klausen

Den 1. januar 1955 var der 305 indbyggere i Virklund. Det var den fattigste del af Them kommune og hovederhvervet var landbrug. "Det var rosset der boede i Virklund" sagde de gamle.

Men det forandrede sig fra "de glade tressere". Der blev udstykket landbrugsjord til byggegrunde. Nu blev det et attraktivt sted at bo. På markerne er det nu bygget huse. Gårdene er væk. Kun navnene er tilbage.

"Pedersminde" lå hvor børnehaven Troldehøjen er nu. Et udhus af kampesten fra gården er der endnu. Og navnet Pedersmindevej. (Tegning efter foto fra omkring 1914, PM)

"Gunildshøj" har givet navn til et helt område: Gunilshøjvej, Gunilslund og Gunilsskov. Endnu findes rester af gårdens udhuse. (Efter Peter Sørensens maleri 1909, PM)

"Rosenborg" er helt væk. Men navnene på veje der omkring er Rosenbakken, Rosenborgtoften og Rosenborgvangen, hvor gården lå. (Tegning efter foto fra 1914, PM)

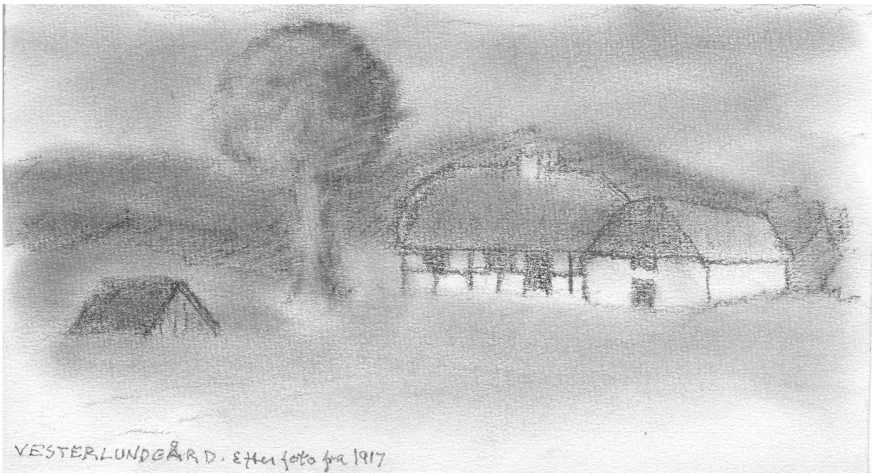

Vesterlundgård" var et lille landbrug, der lå hvor sommerhusområdet Vesterlund slutter. Det blev udstykket til sommerhusgrunde i 1917. Der er i dag ingen spor efter Vesterlundgård. Vesterlundvej ender, hvor gården lå. (Tegning efter foto fra 1917, PM)

Billede med gården Vesterlundgård i baggrunden og udsigt mod Thorsø, hvor der i dag er sommerhuse.

Den sidste bonde på Gunilshøj i Virklund

Af Preben Strange

Gården Gunilshøj i Virklund er på vej til helt at forsvinde. Stuehuset er blevet revet ned og udbygningerne står tilbage ombyggede eller stærkt reducerede. En dag er det kun navnet, der fortæller, at der her engang lå en velfungerende gård med marker og dyr. Navnet bliver ofte stavet forkert, men afdøde overlærer Karl Gunhøj, der var født på gården, kunne dog i papirerne se, at det rigtige navn var Gunilshøj.

En af gårdens ejere gennem 12 år, Knud Christensen, brugte også denne stavemåde, da han huggede navnet ind i den vejvisersten, der stod på Vesterlundvej. Under Knud Christensen fik gården en renæssance. Han drev den fra 1950 til 1962, men fandt, at den gav for lidt i forhold til arbejdet, og så gik den over til at blive rideskole.

Knud Christensen, der i dag bor i Borbjerg ved Holstebro sammen med sin kone Grethe, har indvilliget i, at fortælle, hvordan det var at være den sidste bonde på Gunilshøj.

Knud Christensen ved den sten, der stod ved gårdens indkørsel på Vesterlundvej.

Han overtog gården 1. oktober 1950 efter Hans J. Jensen. Denne havde lavet forskellige ting ved gården og bl.a. forsøgt, at få tørret Fællesmosen ud ved at køre mergel og grus på. Det var dog ikke lykkedes og den kunne ikke bruges til andet end græsning.

Gården var på 54 tønder land. Heraf var de 4 tønder skov, som var det område, hvor Tvind i dag har et sommerhus (Huset på pæle). Han solgte senere en grund fra til Poul Søndergård og fik i alt 300 kr. for skovstykket.

Knud drev gården med 2½ hest (2 store og en lille). Desuden var der 12 køer og 2 grisesøer, og så havde han en so på pant fra Thomsen på Borgen. Af de første 6 grise, soen fik, blev der 3 til ham selv og derudover fik han så 1 gris for hver fjerde.

Knud Christensen med 2½ hest.

Mælken leverede Knud til mejeriet Stassano. Den blev hentet af naboen Viggo Nielsen, Peterslyst. der havde mælkeruten Peterslyst (Knud Christensen) Gunilshøj (Chr. Østergård) Fyrrebakken eller Chr. Østergårds gård (Karl Olsen) Rosenborg (Anders Hansen) Pedersminde (Per Elling) Virklund Overgård (Kristensen) Østerlund og Chr. Laursen (Borgedal). Herefter gik det med de to nordbaggere gennem Østerskoven og ind til mejeriet.

I 1954 eller 1955 købte Knud en mindre traktor (Farmel). Udover at bruge den på gården, pløjede han også for Karl Olsen og Chr. Østergård og tjente derved noget ekstra. Herudover tog han også løst arbejde - han læssede således møg på Marienlyst.

Han forbedrede også gården og byggede en ny kostald i den vestlige længe, ligesom han fik sat nye vinduer i stuehuset ud mod gården. Aftægtsboligen, der i dag stadig bruges til beboelse, blev i hans tid brugt som svinehus.

Gården "Gunilshøj" omkring 1955.

Gården set fra syd med den gamle aftægtsbolig til højre i billedet.

En søndag kom disse ældre Virklundborgere forbi på Chr. Laursens hestevogn. Det er Chr. Laursen forrest og manden med piben er Chr. Elling fra Virklund Overgård.

Om vinteren lå Gunilshøj isoleret og det kunne derfor være rart med selskab

Der havde også hørt eng til gården. Det lå ved Gravbækken langs med Paradisvejen og ved Søkjær inde ved Paradislejren. Men det var i de økonomisk svære tider i 1930-erne blevet solgt fra, hvilket det var en stor skam. Så var Knud nemlig nødsaget til at leje hos spejderne og det endte med at han blev uvenner med dem og måtte opgive lejemålet.

Om livet i Virklund fortæller Knud, at han spillede badminton nede i forsamlingshuset med Poul og Arne fra Brugsen. Han trænede også de unge mennesker. I forsamlingshuset i Virklund var der nogenlunde højt til loftet og de kunne derfor skyde boldene til baglinien. Når de så kom til Kjellerup for at spille var der meget lavt til loftet og så tabte de. Modstanderne kunne returnere boldene meget fladt hen over nettet.
Knud spillede også meget dilettant med bl.a. Per Elling og Gunni Rasmussen. Derudover fungerede han som dørmand, når de unge havde bal.
Der blev også spillet meget kort med naboerne. Knud husker således en gang, hvor han skulle spille oppe ved Hakon Petersen på Marienlyst. Han havde ingen penge at spille for, men klarede den ved at tage til lommen og sige, at han havde glemt sin pung. Jo, pengene var små dengang i 1950-erne.

Overlærer Karl Gunhøj var en sikker gæst i jagtsæsonen, derudover deltog Viggo

Nuværende Skolestien, men på den tid vejen til Vesterskoven fra Virklund.

Mælkekusk og Gunni Rasmussen. De var ikke altid helt trygge ved lærerens omgang med geværet. Engang de var ovre i Pederslysts skov, sagde de til Gunhøj, at her mellem træerne tog de altid patronen ud, for hvis de nu snublede, så skete der ikke noget. Ikke lang tid efter fløj der en fasan op. Gunni skød den straks til Gunhøjs store overraskelse.

En dag, hvor der var jagt i statsskoven, skød Knud et dyr oppe i stykket mellem Dahl Bros hus og hulvejen ind i skoven (Det trekantede stykke). I det samme kom skovridderen ud af skoven. Han gik hen mod Knud, idet han råbte, at han var på ulovlig jagt. Da han kom nærmere og ind på Knuds jord, sagde Knud til ham, at nu var det ham, der var på ulovlig jagt, da han stadig gik med geværet. Så vendte skovridderen om og gik.

Ved en anden lejlighed skulle Knud have leveret halm fra sin kones slægtninge ude vest fra. Da Gunilshøj fra gammel tid havde haft vejret ad hulvejen og ned til Silkeborg Bad, havde de fået besked på at køre den vej med traktoren og halmlæsset. Da de var kommet godt ind i skoven holdt der en bil på vejen. Føreren af traktoren kunne se skovridderen gå og undervise nogle elever inde mellem træerne. Skovridderen gjorde ikke mine til at afbryde undervisningen for at flytte sin bil, så traktorføreren gik hen til ham og spurgte, om han ikke kunne flytte den. Nej, det havde han sandelig ikke i sinde, da traktoren ikke havde noget at gøre her.

Så sagde traktorføreren, at ham bekendt havde Gunilshøj vejret her og hvis han ikke flyttede bilen, så skulle traktoren nok gøre det. Det hjalp og bilen blev flyttet ret hurtigt.

Det spøgte på Gunilshøj. Det var en nattemare, der hjemsøgte gården. Når Knud kom i stalden om morgenen var der en fletning i manken hos en af hestene. Maren havde brugt den til at holde sig fast under det natlige ridt. Det var ellers en besværlig hest og Knud mente, at maren måtte have haft sit besvær med at komme til at lave fletningen. En dag, hvor murer Arne Johansen fra Salten var på besøg, var de ude ved hesten og da var der ikke noget at se. Et par timer senere, da Arne skulle hjem, ville han se hesten igen og da var der en fletning. Tidligere ejere har også været ude for det samme, uden at der er fundet en fornuftig forklaring på spøgeriet.
Et år, hvor Knud og hans kone søgte en pige, spurgte hun om vej nede ved stationen. Da der blev sagt ” Nå! Det er der, hvor det spøger”, så skulle hun ikke derop og tog det næste tog hjem.
Noget andet mærkeligt han bemærkede, var at bakken, der går langs hulvejen og ind i statsskoven, om sommeren ligesom udvidede sig og den blev højere. Da han spurgte Karl Gunhøj, om der var noget mærkeligt ved den bakke, sagde han ” Nå den, ja den bliver højere om sommeren”.
Karl Gunhøj kom hvert år med en skoleklasse fra Brædstrup, som så skulle sove i høet om natten. Inden da havde Gunhøj fortalt gyserhistorier. Knud besluttede derfor et år at forskrække dem yderligere. Taget på laden var oprindelig tagpap, som senere var blevet beklædt med eternitplader. Herved var der opstået et mellemrum, hvor Knud inden besøget anbragte en papirspose med en snor i. Da så Gunhøj var i gang med gyserhistorierne, trak Knud i snoren, og virkningen var formidabel. Hele flokken med Gunhøj i spidsen styrtede hen til loftslugen for at komme ned. Det kunne nemt være gået grumme galt.

I 1962 solgte Knud Christensen gården til Korsgaard, der så oprettede en rideskole på gården. Det var også ham der byggede sommerhuset på pæle, der nu ejes af Tvind.

Chr. Fiirgård og Laven Hovgård

Af Erna Kaihøj

Den 1. november 1957 flyttede vores familie ind på Laven Hovgård. Min mand og jeg skulle så arbejde som karl og husbestyrerinde for Chr. Fiirgård. For de fleste ville det nok være grænseoverskridende at skulle bo og arbejde sammen med en ældre ungkarl på hans gård. Men det blev begyndelsen til en livslang kærlighed til den smukke egn med historie tilbage til 1200-tallet. Og det gav os en følelse af stor respekt og dyb taknemlighed til Fiirgård for hans medmenneskelighed og fremsynethed.

Laven Hovgårds historie er uløseligt knyttet til Dynæs, hvis historie kan spores tilbage til Åge Hase den ældre 1334-1340. Gården har i Dynæsborgens storhedstid fungeret som avlsgård til denne. Ifølge "Linå sogns historie" skulle gården have ligget to forskellige steder, før den fik sin endelige placering. Det gamle stuehus bar tydeligt præg af gårdens storhedstid som hovedgård under Silkeborg Slot. Bygningen var lang og smal, og alle døre var i hver side placeret lige ud for hinanden. Så i blæsevejr kunne dørene

Billede af Dynæs med Himmelbjerget i baggrunden

flyve op i hele det utætte hus. Der er sikkert sket ændringer op gennem tiden, men indretningen var stort set, som det har set ud efter at prokurist Hald, der ejede gården 1827-1855, restaurerede stuehuset. Der blev sat paneler på lofterne, og der var stadig rester heraf langs væggene i den tidligere havestue. Fiirgård kunne fortælle, at restaureringen stoppede, da de 2/3 af huset var istandsat, fordi prokurator Hald ikke mere orkede håndværkernes banken. Det kan nu også være, at man var nået til den afdeling, hvor tyendet arbejdede. Prokurator Hald opdrættede gæs og for at spare dem for den lange vej om til dammen nord for laden, fik han gravet en gang under bygningen. Det fortælles også, at han var meget bange for ildebrand, så det var strengt forbudt at ryge udenfor.

Chr. Fiirgård købte sammen med sin bror Brandt Laven Hovgård i 1923, men efter en årrække blev han eneejer af gården. Stedet fik snart ry for at være en god arbejdsplads og blev et sted de unge samledes. Der var altid åbne døre og et måltid mad til folk, der kikkede forbi. Ingen gik forgæves til Fiirgård, og det har mange draget nytte af i de svære tider i trediverne og under krigen. Fiirgård var en stille beskeden mand. Hans fremsynethed fik stor betydning for egnen, da han i 1963 besluttede at lade sine jorder, der skråner

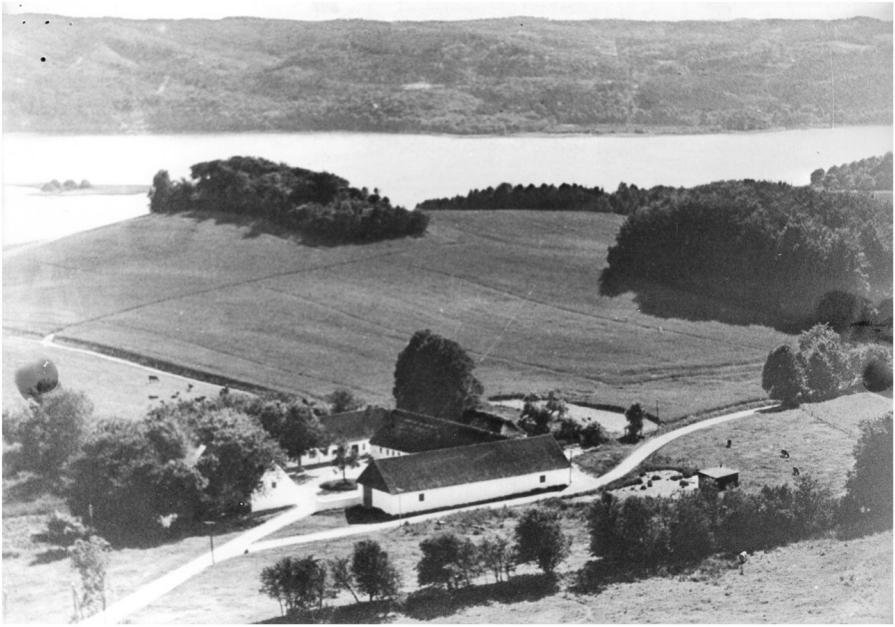

Laven Hovgård

fra Gl. Kol ned mod Julsø og Dynæs, indgå i en fredning. Han følte sig tilskyndet af den begyndende store interesse for udstykning til sommerhuse. Fredningen blev afsluttet i 1965, og der blev anlagt en offentlig parkeringsplads ved Himmelbjergvej. Herfra er der stier til Gl. Kol og Dynæs. Nationalmuseets folk gravede i samme periode på Gl. Kol og benævner stedet som et voldsted fra middelalderen. Der er stadig spor af diger rundt om højdepunktet. Peter Rasmussen, der var født og opvokset i Gl. Laven sidst i 1800-tallet, kunne således fortælle, at han huskede et haveanlæg med lysthus på stedet. Da der i mange år har været rester af tjørnehæk, er det måske også en forklaring. Han fortalte også om spøgeri i den blinde port i Hovgården, hvor hans far arbejdede i mange år.

Da fredningen var på plads betalte Fiirgård sin gæld på gården og gav udtryk for, at han nu havde bidraget til at give offentligheden adgang til den smukke natur. For ham var det et privilegium at eje fast ejendom, men det var samtidig en forpligtigelse til at lade andre få del deri. Det er en leveregel, der stadig burde gælde.

Lokalhistoriske foreninger og kontaktpersoner

Balle Sogns Lokalhistoriske Forening
http://www.balle-lokalhistorie.dk
Formand: Vagn Lihn Kristensen. Tlf. 86 82 49 65 lihn@pc.dk

Funder Lokalhistoriske Forening
http://www.funder-lysbro.dk/
Kontaktperson: Bjarne S. Jensen. Tlf. 8685 1209 funder-radiomuseum@mail.dk

Kragelund Sogns Lokalhistoriske Forening
http://www.frederiksdal-info.dk/
Formand: Teddy Greibe, Tlf. 86 86 70 47 teddygreibe@gmail.com

Lokal- og Slægtshistorisk Forening for Lemming, Sejling, Serup og Sinding
Formand: Bent Thor. Tlf. 86 87 70 24 lisbenthor@mail.tele.dk

Sejs-Svejbæk Lokalhistoriske Forening
http://www.sejs-silkeborg.dk/
Formand: Bente Rytter. Tlf. 86 84 61 71 lokalhistorie@sejs-silkeborg.dk

Silkeborg
Kurt N. Christensen. Tlf. 86 81 38 90 kurtnc@wanadoo.dk

Virklund
Preben Strange. Tlf. 86 83 67 92 preben.strange@nypost.dk

Resenbro
Vagn Sørensen Tlf. 86 85 32 41

Gødvad
Poul Erik Hornbøll Tlf. 86 82 86 95

Laven
Hardy Jørgensen, Tlf. 86 98 79 17 birgitte_hardy@hotmail.com

Linå, Mollerup og Hårup
Peder Erik Østergaard Tlf. 86 84 10 36

Silkeborg Lokalhistoriske Arkiv
www.silkeborgarkiv.dk/
www.wikisilkeborg.dk/
tlf. 87 22 19 24 E-mail: lokarkiv@silkeborg.bib.dk
Lis Thavlov E-mail: lt@silkeborg.bib.dk